

Dilqəm Əsgərov və Şahbaz Quliyev erməni dustağa dəyişdirilə bilər

yazısı səh.5-də

Qurucusu: Rauf Arifoğlu Gündəlik qəzet 20 iyun 2016-cı il Bazar ertəsi № 134 (6455) Qiyməti 60 qəpik

Gündəm

Azərbaycanın başladığı hərbi təlimlər

Güc nümayişi, yoxsa düşməne müharibə mesajı? - Ekspertlərdən ilginclik dəyərləndirmə...

yazısı səh.9-da

Xədicə İsmayılın "The Washington Post"dakı məqaləsi müzakirələrə səbəb oldu

yazısı səh.4-da

Ağdaşdakı seçkilərin ilkin nəticələri açıqlandı

yazısı səh.3-da

40 yaşında muradına çatan Milli Qəhrəman...

yazısı səh.12-da

Bakıda tikinti özbaşnalığı - təhlükəsizliyimizi heçə sayan YDM-lər və onların yanında obyekt tikənlər...

yazısı səh.10-da

Siyasi partiyalar iftar süfrəsi açacaqmı?

yazısı səh.2-da

Ölümlə çarpışan nəvə, donör ana, illərin kinindən qurtula bilməyən xalq artisti - baba...

yazısı səh.14-da

İranla Ermənistan viza qadağasını rəsmən qaldırdı - Azərbaycan nə etməli?

yazısı səh.6-da

Bu gün AŞPA-nın yay sessiyası başlayır

yazısı səh.2-da

Ramazan ayının 14-cü günü

İftar 20.31. İmsaq 03.08-dək (QMI)

14-cü günün duası: "İlahi, bu gün məni düzgün əməllərdə çəşib səhv etdiyim işlərə görə məzəmmət etmə! Belə bir gündə Səndən üzr diləyirəm, etdiyim xəta və günahlara görə məni bağışla! Öz qüdrətinlə məni bəlalara hədəf qərar vermə! Ey müsəlmanların Əzəmət və İzzəti!"

İftar duası: "Allahım, Sənin rızan üçün oruc tutdum, Sənə inandım, Sənə güvəndim. Sənin ruzinlə iftar açır və Sənə təvəkkül edirəm. Ey bağışlayan Allah, günahlarımı bağışla".

ALLAH ORUCUNUZU QƏBUL ELƏSİN!

Vyana anlaşmasının davamı - hərbə, yoxsa sülhə doğru?

QARABAĞIN TALEYİNDƏ DAHA BİR KRİTİK GÜN - NƏZƏRLƏR 5-Cİ DƏFƏ PİTERDƏ!

Rusiyanın şimal paytaxtında prezidentlərin bu gün başlayan görüşü ən əvvəl müharibə məsələsinə aydınlıq gətirməlidir; görüş öncəsi Azərbaycanın hərbi təlimlərə start verməsi təkəşğalçıya güc nümayişi və xəbərdarlıq mesajı deyil; qərblı ekspert: "Bu dəfə müharibəni dayandırmaq mümkün olmayacaq..."

yazısı səh.8-da

MTN işinin 8 ayı - müəmma davam edir...

Eldar Mahmudovun həbs edilməsi və ölməsi xəbərləri dövriyyədə olsa da, sabiq nazirin ötən aylarda harada olduğu bilinmir; bilinməyən başqa məsələlər də var...

yazısı səh.5-da

Turxan Toğrul

İrəvan xanının nəvəsindən "Yeni Musavat"a ilginclik açıqlamalar

yazısı səh.7-da

Fəreç Quliyev

Deputatdan çağırış: "40 yaşından 55 yaşına qədər hamı səfərbər olunsun"

yazısı səh.6-da

Yadiqar Sadiqov

Musavat başqanı müavinindən AXCP-yə atmacalı sözlər

yazısı səh.3-da

Siyasi partiyalar iftar süfrəsi açacaqmı?

Oruc tutmaq hər bir müsəlmanın əməl etməli olduğu beş vəcib şərtəndən biri sayılır. Ramazan ayının əsas xüsusiyyətlərindən biri də oruc tutanlar üçün iftar süfrələrinin açılmasıdır.

İftar süfrəsi açmağın dinimizdə çox böyük savabı var. Belə ki, Həzrət Peyğəmbər (s) "Şəbaniyyə" xütbəsində iftar vermək haqqında buyurur: "Hər kim bu ayda bir mömin oruc tutana iftar verərsə, Allah yanında savabı bir qul azad etməyə bərabərdir. Həmçinin, keçmiş günahlarının bağışlanmasına səbəb olar". Bir nəfər qalxıb sual verir ki, əgər bizim yemək verməyə imkanımız yoxdursa, onda həmin savab bizə çatırmı? Həzrət (s) cavabında buyurur: "Allah Kərimdir. Bu savabı hətta o kəsə verər ki, oruc tutanın ixtiyarına bir qurtum süd, ya su və ya bir neçə xurma qoyar ki, orucunu iftar etsin".

Hər il Ramazan bayramında Türkiyə siyasi partiyaları küsülü olub-olmamasına baxmayaraq hər kəsi iftar süfrəsi ətrafında toplayır. Bu ənənə Türkiyədəki kimi güclü olmasa da, Azərbaycanda da var. Belə ki, bir sıra siyasi partiyalar oruc tutan partiyadaşlarını iftar süfrəsi ətrafına toplayırlar. Maraqlıdır, bu il hansı partiyalar iftar süfrəsi açmağı planlaşdırır?

Müsavat Partiyasının başqan müavini Elman Fəttah partiyada iftar süfrəsi açacaqlarını dedi: "Müsavat Partiyasının ənənəsi var. Müsavat Partiyası bərpə olunduğu gündən bu günə qədər Ramazan bayramında iftar süfrəsi açıb. Yəqin ki, bu il də həmin ənənəyə uyğun olaraq iftar süfrəsi açılacaq. İctimaiyyət, media nümayəndələri də yaxşı bilirlər ki, bu Müsavat Partiyasında bir ənənədir".

KXCPC sədri Mirmahmud Mirəlioğlu partiyada olmasa da, ayrı-ayrı üzvlərin evində iftar süfrəsi açılacağını dedi: "Birbaşa partiyanın özündə yox, ayrı-ayrı üzvlərimiz hər il olduğu kimi bu ildə iftar süfrəsi açacaq. Partiya üzvlərimizin bir neçəsi hər il öz evində iftar süfrəsi açır. Özümüz, ailəmdə, cəhbədaşlarımla, dostlarımla birlikdə 30 ilə yaxındır ki, birinci əhyə gecəsini qeyd edirik. O cümlədən də bir neçə üzvlərimiz var ki, onlar da bunu qeyd edir".

ADP sədri Sərdar Cəlaloğlu bununla bağlı partiyalarında bir ənənə olmadığını dedi: "Bununla bağlı bir ənənə yoxdur. Düzdür, oruc tutanlar bir-birinə qonaq gedir, bir yerdə iftar süfrəsi arxasında əyləşib orucumuzu açıyıq. Amma belə bir tədbir keçirmirik. Bu il də partiyada iftar süfrəsi açmağı nəzərdə tutmamışıq".

Ümid Partiyasının sədri İqbal Ağazadə isə Ramazan ayında iftar süfrəsi açmağa çalışacaqlarını dedi.

□ Günel MANAFLI

Bu gün yağış yağacaq, dolu düşəcək

sa müddətli yağış yağacaq.

Şimşək çaxacağı ehtimalı var. Gündüz hava, əsasən yağmursuz keçəcək, ararib güclənən şimal-qərb küləyi əsəcək. Havanın temperaturu Abşeron yarımadasında gecə 19-24, gündüz 29-34, Bakıda gecə 22-24, gündüz 31-33 dərəcə isti olacaq.

Abşeron çimərliklərində dəniz suyunun temperaturunun Sumqayıt, Novxanı, Pırşağı, Nardaran, Bilgəh, Zaqulbada 19-20, Buzovna, Mərdəkan, Şüvələnda 21-22, Türkan, Hövsan, Sahil, Şıxda 22-23 dərəcə isti olacağı gözlənilir.

Bu gün Azərbaycanın rayonlarında havanın əsasən yağmursuz keçəcəyi, gecə və axşam şimşək çaxacağı, yağış yağacağı gözlənilir. Yağışın lokal leysan xarakterli olacağı, dolu düşəcəyi ehtimalı var. Qərb küləyi bəzi yerlərdə ararib güclənəcək. Havanın temperaturu gecə 19-24, gündüz 32-37, dağlarda gecə 12-17, gündüz 21-26 dərəcə isti olacaq.

yunun 20-də Bakıda və Abşeron yarımadasında hava şəraitinin dəyişkən buludlu olacağı, ararib tutulacağı gözlənilir. Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin Milli Hidrometeorologiya Departamenti bildirir ki, gecə və səhər yarımadasının bəzi yerlərində qı-

Bu gün AŞPA-nın yay sessiyası başlayır

Azərbaycanla bağlı müzakirələr olmayacaq - iqtidarın son addımları bəhrəsini verib

Bu gündən etibarən Strasburqda AŞPA-nın yay sessiyası başlayır. Azərbaycanın Avropa Şurası Parlament Assambleyasındakı (AŞPA) daimi nümayəndə heyətinin rəhbəri Səməd Seyidov və bir qrup deputat Strasburqa yola düşüblər.

Nümayəndə heyətinə Milli Məclisin Mədəniyyət komitəsinin sədri Rafael Hüseynov, deputatlar Sevinc Fətəliyeva, Elxan Süleymanov, Sahibə Qafarova, Qənirə Paşayeva, Vüsal Hüseynov, Müslüm Məmmədov və Sabir Hacıyev daxildir.

Sessiya dövründə Assambleya Bürosunun və Daimi Komitənin görülən işlər barədə hesabatı dinlənəcək. Türkiyədə demokratik institutların fəaliyyəti, mədəniyyət və demokratiya, Avropa institutlarında şəffaflıq və açıqlıq, miqrantlara qarşı zorakılıq, gender bərabərsizliyinə qarşı mübarizə və digər mövzularda fikir mübadiləsi aparılacaq. İnsan hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinə hakimlər seçiləcək.

Sessiyanın bu zamana təsadüf etməsi Azərbaycan lazımdan müsbət dəyərləndirilir. İndiyə qədər ki sessiyalarda siyasi məhbuslar və insan haqları ilə bağlı məsələlərdə daim tənqid hədəfinə tuş gələn ölkə iqtidarının son aylarda bu sahədə atdığı addımların bu dəfə AŞPA-da müsbət dəyərləndiriləcəyi bildirilir. Çünki Avropa təşkilatlarının diqqətində

olan əksər siyasilər mart ayından etibarən azad ediləblər.

İnsan Haqları üzrə Birgə İşçi Qrupunun üzvü Səidə Qocamanlı "Yeni Müsavat"a açıqlamasında Azərbaycanla bağlı heç bir məsələnin sessiyanın budəfəki iclasında müzakirə olunmayacağını bildirdi: "Hər dəfə Azərbaycanla bağlı məsələ AŞPA-nın sessiyasında müzakirə oluna bilməz. Burada çoxsaylı üzv ölkələr var. Hər bir ölkənin öz problemləri var. Eyni zamanda, sessiyada global problemlər də qoyulur. Avropa Şurası tərəfindən Azərbaycanın son aylarda siyasi məhbuslar və digər məsələlərlə bağlı atdığı addımlar müsbət dəyərləndirilir. Bu baxımdan bu sessiyada Azərbaycanın hansısa bir problemi maraq doğurmayaacaq, müzakirəyə də çıxarılmamasına lüzum olmayacaq".

Hüquq müdafiəçisi Mirvari

Qəhrəmanlı bildirdi ki, ötən ilə müqayisədə bu il AŞPA-ya daha az şikayətlər Azərbaycanından göndərilib: "Həqiqətən mart ayından bu yana çoxsaylı siyasi məhbuslar azad olundu. Məhkəmə qərarı ilə tanınmış siyasilərdən azadlığa çıxanlar oldu. Ölkədən çıxışlarına qadağa qoyulanların üzərindəki məhdudiyyətlər aradan qaldırıldı. Amnistiya aktı da bu istiqamətdə müsbət addımlardan biri idi. Gərək mənfi və müsbətləri doğru deyəsən. Azərbaycan hökuməti çalışır ki, problemləri aradan qaldırsın. İlin axırında çox güman ki, əfv veriləcək. Bütün bu proseslərin nəticəsində Azərbaycanla bağlı AŞPA-da müzakirələr olmayacaq. Bunun özü ölkəmiz üçün müsbət gelişmədir".

AŞPA sessiyası iyunun 20-24 arasında keçiriləcək.

□ Cavansir ABBASLI

Şair Mahir Mehdi ilə bağlı həbs qərarı

Şair Mahir Mehdi bərsində həbs qətimkan tədbiri seçilib. Bu barədə məlumatı anamedia.az saytına Yevlax Rayon Məhkəməsindən bildiriblər. Məhkəmənin qərarına əsasən Mahir Mehdi 1 il 6 ay müddətinə azadlıqdan məhrum edilmiş.

Məhkəmə prosesi 9 iyun 2016-cı il tarixində Vəzirxan Məlikovun hakimliyi ilə baş tutub.

Qeyd edək ki, M.Mehdi fevralın 24-də Yevlax Dəmiryol Stansiyasında saxlanılıb. İttiham aktına əsasən, o, stansiyada sərxoş vəziyyətdə polisə müqavimət göstərib.

"Qaya Mətbuat Yayımı" MMC!

- **İstənilən qəzet və jurnallar həm də sərfəli qiymətə:**
- Əgər siz qəzet və jurnalların rahatlıqla evinizə və ya ofisinizə çatdırılmasını;
- Mətbuatı aldıqdan sonra abunə haqqını ödəmək və bu ödənişin formasını sərbəst seçmək hüququndan istifadə etmək;
- Tirajımızda lazım gəldikdə dəyişikliklər etmək;
Ən başlıcası ayda 26 dəfə nəşr olunan "Yeni Müsavat" - 0.60 AZN və bundan əlavə 2500 adda yerli və xarici nəşrlər.
- Abunə yazılmaq üçün uzağa getmək lazım deyil.
Telefonla zəng etməyiniz kifayətdir:
Bakı şəh. 564-63-45; 598-35-22

Bakıda tarixə qovuşan stadion

İndi burada qoyunlar otlayır

Bir zamanlar futbol oynanılan stadionda indi qoyunlar otlayır. Stadionun ərazisi xarabalığa çevrilib. Dəmir qapısı oğurlanıb. Söhbət Sabunçu rayonu, Zabrat 1 qəsəbəsində yerləşən Zabrat qəsəbə stadionundan gedir.

Musavat.com xəbər verir ki, 2012-ci ilin sonuna qədər Bakının "İnter" klubu tərəfindən istifadə olunan stadion indi yarasız vəziyyətdə düşüb. Artıq stadionun ot örtüyü, soyunub-geyinmə otaqları və digər tikililəri tamamilə məhv olub.

Məlumat üçün qeyd edək ki, bir zamanlar Bakı qəsəbələrində olan stadionlar arasında ən yaxşılarından olan Zabrat qəsəbə stadionunda bir çox klublar rəsmi oyunlarını, məşqlərini keçirib. 2012-ci ilə qədər Bakının "İnter" klubunun balansında olan stadionda əsasən əvəziyyət heyətləri oyunları keçirilib, yoldaşlıq görüşləri baş tutub. "İnter" futbol üzrə Topaz Premier Liqasında klubların əvəzində heyətləri arasında keçirilən ölkə çempionatında əksər oyunlarına bu stadionda çıxıb. 2012-ci ilin sonunda "Şəfa" stadionunun əsaslı təmirindən sonra "İnter" klubu Zabrat qəsəbə stadionu ilə vidalaşdı. Elə stadionun qara günləri də bundan sonra başlayıb.

İstifadə olunmayan stadionda bir müddət futbol məşqləri keçirilsə də sonradan bu iş də yarıda dayandırıldı. Hasara alın və dəmir darvazalar arasında qalan stadionun əvvəlce ot örtüyü yarasız vəziyyətdə düşdü, ardınca isə soyunub-geyinmə otaqları və digər tikililər xarabalığa çevrildi. Hətta stadionun dəmir qapılarından biri sökülərək satılıb.

İndi stadionun ərazisində yaxınlıqdakı sakinlərin qoyunları otlayır. Ətrafda xeyli sayda fərdi yaşayış evləri tikilib.

Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsinin balansında olduğu deyilən stadionun yaxın günlərdə hərəcə çıxarılaçağı bildirilir. Dəyəri isə 1 milyon manat olaraq göstərilir.

□ İ.MURADOV
Foto müəllifindir

Qəzet, jurnal və kitab əldə etməyin ən rahat yolu!

Siz sifariş edirsiniz, biz istədiyiniz ünvana çatdırırıq!

Xaricdə və Azərbaycanda nəşr olunan bütün qəzet və jurnallara abunə olmaq, həmçinin Rusiyada və Azərbaycanda nəşr olunan kitabları daha sərfəli qiymətdə və daha qısa vaxt ərzində əldə etmək üçün sadəcə zəng etməyiniz və ya email yazmağınız kifayətdir.

Telefon: (012) 434 93 01, 434 01 33

Mərkəzi Seçki Komissiyasının (MSK) sədri Məzahir Pənahov iyunun 18-də 90 sayılı Ağdaş seçki dairəsi üzrə Milli Məclisə keçirilən təkrar seçkilərin ilkin nəticəsini açıqlayıb. Məlumatla görə, MSK sədri deyib ki, səsvermədə 40 min 203 seçicidən 23 min 292 nəfəri (57,9 faiz) iştirak edib, seçki baş tutub.

Məzahir Pənahov xatırladı ki, seçkilərdə 1 yer uğrunda 7 namizəd mübarizə aparıb. İlkin nəticələrə əsasən 19 min 674 səsle (85,56 faiz) Yeni Azərbaycan Partiyasının namizədi Cavid Osmanov liderdir. Ümid Partiyasının namizədi İqbal Ağazadə 1802 səsle (7,84 faiz) ikinci, öz təşəbbüsləri ilə namizədləklərini irəli sürən bitərəflər Rəşad Abdullayev 409 səsle (1,78 faiz) üçüncü, Əli Haqverdiyev 341 səsle (1,48 faiz) dördüncü, Anar İbrahimli

Ağdaşdakı seçkilərin ilkin nəticələri açıqlandı

295 səsle (1,28 faiz) beşinci, faiz) altıncı və Rəşid Gözelov seçkilərin şəffaf keçirildiyini deyib. Elmır Gözelov 253 səsle (1,10 faiz) yeddinci

yerlərdədirlər.

Diqqətə çatdırılıb ki, səsvermənin nəticələrini əks etdirən dairə seçki komissiyasının rəsmi protokolu iki gün ərzində Mərkəzi Seçki Komissiyasına çatdırılacaq və Seçki Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş müddətdə MSK-da baxılaraq təsdiq olunmaq üçün Konstitusiyaya Məhkəməsinə təqdim ediləcək. MSK sədri ümumilikdə

“Formula 1”in 3-cü günü: Bakını turistlər “zəbt” elədi

Əməkdaşımız yarış məkanından yazır

Dünən - Bakıda keçirilən “Formula 1” yarışlarının 3-cü günü Dənizkənarı Milli Parkda baş tutan konsertə baxmağa gələnlərin sayı ilə yarışları izləyənlər arasında ciddi say fərqi var idi. Bəzi Bakı sakinləri hasarlar üzərindən boylanıb, öz ölkəsində gedən yarışları görmək istəyirdi.

Amma tamaşaçı yerlərində əyləşənlərin sayı çox az idi. Tamaşaçılar ya könüllülər idi, ya da xüsusi qeydiyyatdan keçmiş, akreditasiya kartı olan şəxslər. Yəni bilet sahibləri deyildilər...

Bakıda isə hazırda yetərincə turist var. Hətta əminliklə demək olar ki, bu günə qədər paytaxtımızda bu qədər turist görül-məyib. Bunu musavat.com-un əməkdaşının apardığı müşahidələr zamanı da görmək mümkün olub. Məsələn, İçərişəhərdə dolayan turistlərin sayı, oradakı Bakı sakinlərindən qat-qat çoxdur. Əsasən Rusiya, Polşa və İngiltərə vətəndaşları olan turistlərə hər addım başı rast gəlmək mümkündür. Onların əksəriyyətinin boğazında akreditasiya vəsiqələri var. Bu da onların Bakıya səfər səbəbinin “Formula 1” olmasını sübut edir. Həmin şəxslər yarış ərzində burada işləyən xarici vətəndaşlardır.

Ətrafdakı kafe və restoranlar demək olar, tam dolub. Xarici ölkə vətəndaşlarına qiymətlər olduqca sərf edir. Buna səbəb isə manatın dollar qarşısında “boyun əyməsidir”.

Ölkəmizə gəzmək məqsədilə gələn Rusiya vətəndaşı Ok-sana deyir ki, burada bu qədər sıxlıq olduğunu bilmirmiş: “Qonşu ölkələr olsa da, Azərbaycana ilk dəfə gəlirəm. Türkiyədəki hadisələr mənim oraya səfər etmək planlarımı dəyişdirdi. Türkiyə əvvəlki kimi rahat deyil. Olmasa Antalyaya gedəcəkdirdim. Planlarım dəyişəndən sonra Bakıya üz tutdum. Amma Bakı, 1 və ya 2 günə gəzib, hər şeyini görə biləcəyini şəhərdir. Binələr yeni tikilib. Küçələr tıxaclıdır. İçərişəhər də olmasa, darıxdırıcı yerdirdi. Bəlkə də mənəndən inciyəcəksiniz, amma təəssüf ki, bu, belədir. Qiymətlər isə pis deyil. Ən azından mənim cibimə uyğundur. Dolların burada dəyərli olduğunu öyrənəndə çox sevindim”.

Xarici vətəndaşlar qiymətlərdən razı qalsalar da, öz vətəndaşlarımız eyni fikirdə deyillər. Samir Səfərov adlı Bakı sakinini İçəri Şəhərdəki qiymətlərdən narazıdır: “Kafelərdə, mini restoranlarda oturmaq Azərbaycan vətəndaşının cibinə uyğun deyil. Məsələn, qəhvə 4 manat, çay 4 manat, yeməklər 11 manatdan başlayır və s. Bunu dollara çevirəndə xarici vətəndaş üçün sərf edir. Aylıq bir neçə min dollar qazanır. Amma bəs öz vətəndaşlarımız? Belə qiymət olmaz axı. Bunu ucuz edin. Daha doğrusu, normal, şisirdilməmiş qiymətə etsinlər ki, öz camaatımız da bu xidmətlərdən istifadə edə bilsin”.

Suvenir satıcıları hələ ki, alış-verişin artmadığını deyirlər: “Amma sabahdan (bu gündən -red.) vəziyyət dəyişə bilər. İndi yarışlar gedir. Başları qarışıqdır. Sabahdan (bu gündən -red.) müştəri bolluğu yaşayacağıq. Həmişə belə olur”.

Formulanın 3-cü günü...

Qeyd edək ki, hər biri iki pilotla təmsil olunan 11 komandanın birincilik uğrunda mübarizə apardığı yarış trekinin uzunluğu 6 kilometrdir. Bakı Şəhər Halqasında dünyanın ən məşhur pilotları - Luis Hamilton, Fernando Alonso, Niko Rosberq, Sebastian Fettel, Valtteri Bottas və digərləri yarışirlər.

Trekin ən geniş yerinin eni 13, ən dar hissəsinin eni isə İçərişəhər ətrafında, o cümlədən 7-ci və 8-ci döngələrdə 7,6 metr təşkil edir. Yarışın start və finiş xətti Azadlıq meydanındadır. Burada, həmçinin “Paddock Klub”, komandalının boksları və pit-leyni qurulub.

Dünün sonunda Dənizkənarı milli parkda Farel Uilyamsın konserti olmalı idi. Bulvara yalnız yarış biletləri ilə girmək mümkündür...

Müsavət başkanı müavinindən AXCP-yə atmacalı sözlər

“Bəziləri Müsavatı zəifləmiş hesab edir, onu tamamilə nüfuzdan salmağa çalışırlar”; **Yadigar Sadıqov:**

“Qızıma qarşı bunları edirlərsə, mənə iş verməzlər...”

Bu ilin martında verilən əfv sərəncamı ilə azadlığa çıxan siyasi məhbuslardan biri də Müsavat başqanının müavini **Yadigar Sadıqovdur**. Onunla keçən üç ay ərzində baş verənlər, adaptasiya prosesinin necə keçdiyi və partiyadaxili məsələlərlə bağlı söhbət etdik.

Yadigar bəy azadlıqda olduğu son üç ayı belə dəyərləndirdi: “Yaşanan siyasi hadisələrin içərisində olmağa çalışdım. Bu baxımdan düşünürəm ki, adaptasiya olunmağa böyük ehtiyacımız var idi. Müsavat daxilində fəaliyyətim davam etdirdim. Başqa peşə fəaliyyətim yoxdur. Hakimiyyətin mövcud olduğu dövrdə iş tapmağım çətin görünür. Lənkeran Dövlət Universitetindən həbs olunduğum müddətdən üç il öncə- 2010-cu ildə uzaqlaşdırıldım. Müəllimlik sevdiyim peşədir. Çünki bu peşə bildiklərini gənclərə öyrətməyə, onlarla təmasda olmağa kömək edir. Digər tərəfdən də insan müəllim işləyərkən biliklərini təkrar etmək zorunda qalır. Bu peşə fəaliyyəti bunu tələb edir. Qəbul olunmuş bir haldır ki, biliyini başqası ilə paylaşanda öz zehninə də daha çox həkk olunur. Heç vaxt onu yaddan çıxarmırsan. Özün oxuduğun özündə qalanda bir müddətdən sonra onu yaddan çıxarırsan. Bu səbəblərə görə müəllimliyi sevirəm. Amma bundan sonra müəllimliklə məşğul olmağım qeyri-mümkün görünür. Buna siyasi səbəblər mane olur. Özümə iş vermək bir yana qalsın, həbsdə olarkən qızımı işdən çıxardılar. Qızım həmin vaxt bankda mühasib işləyirdi. Sonradan Lənkeranda digər

banklara, eləcə də şöbələrini açılan banklara sənədlərini verdi. Yoxlamadan keçdi, işini bəyəndilər, amma sonradan işə götürmədilər. Maraqlanan-da məlum oldu ki, Lənkeranın icra başçısı Taleh Qaraşovun göstərişi ilə bu addım atılıb. Qızıma qarşı bunları edirlərsə, təbii ki, mənə iş verməzlər”.

Həbsdə olarkən tez-tez mətbuat orqanlarında yazıları görünən Müsavat başqanının müavini azadlığa çıxdıqdan sonra buna ara verməsindən də danışdı: “Hər dəfə yazılar yazıram. Amma qonorar verən media orqanı tapmıram” (Gülür).

Müsahibimiz son üç ayda şahidi olduğu Azərbaycanın ümumi mənzərəsinə belə təsvir etdi: “Azərbaycan kifayət qədər problem içərisindədir. İqtisadi vəziyyət həddindən artıq pisdır. Dəhşətli odur ki, mövcud vəziyyəti ya hakimiyyət dərk etmir, ya da dərk edib, “Allah Kərimdir” deyir. İqtisadi böhranın doğurduğu vəziyyəti aradan qaldırmaq üçün addımlar atılmır. Gözdən pərdə asmaq üçün qərarlar verilir, amma icra olunmur. Məsələn, prezident müşavirədə vergi yoxlamalarının 2-3 il ərzində dayandırılması barədə göstəriş verdi. Amma sonradan məlum olur ki, bu barədə heç bir sərəncam verilməyib, vergi yoxlamaları da əvvəlki kimi davam edir. Sahibkarların başlarına açılan oyunlar yenə də davam edir. Hakimiyyət yenə də neftin qiymətinin qalxacağına ümid edir”.

Müsahibimiz siyasi düşürgenin vəziyyətinə də toxundu: “Demokratik düşürgədə canlanma bir qədər nisbi anlayış-

dır. Seçkilər dönəmində daha çox təqdimat, elektorata hesablanmış siyasət var. Amma hazırkı dövrlərdə susqunluğun arxasında fəaliyyət olur. Başqa təşkilatları müzakirə etmək istəməzdim, Müsavat Partiyasında iyunun 18-də üç tədbir keçirildi. Seçkilər olmayan dövrlərdə susqunluğun fonunda bu cür fəaliyyət göstərilməsi normal bir haldır. Müsavat planlı şəkildə fəaliyyətini aktiv şəkildə davam etdirir”.

Martdan sonra siyasi məhbusların azad edilməsi istiqamətində hakimiyyətin atdığı bəzi müsbət addımlara keçmiş vicdan məhbusu mövqeyini bildirdi: “Bu prosesin davamlı şəkildə olacağını demək çətindir. Əsas problem ondan ibarətdir ki, hakimiyyətin içərisindəki o istəyi görmürəm. Neftin qiymətinin aşağı düşməsindən, hansısa ölkələrə olan səfərlərdən asılı olaraq, siyasi məhbuslarla bağlı veriləcək qərarlar ola bilsin ki, davamlı olsun. Hakimiyyətin müxalifətə, vətəndaş cəmiyyətinə və onun siyasətini bəyənməyən dini kəsimə qarşı münasibəti hələ də dəyişməz şəkildə qalmaqda davam edir. Repressiyaların azalması, siyasi məhbusların bir kəsiminin

Fərqli dəyərlərə hörmət məcburiyyəti

Kənan RÖVŞƏNOĞLU

● tən gün İstanbulun mərkəzində dükanların birində təşkil olunmuş təqdimat mərasimi bir qrupun hücumuna məruz qalıb. Hücum edənlər qəbulda iştirak edənlərin Ramazan ayında içki içməsinə etiraz edib və iştirakçıları döyərək qovublar.

Əslində qeyri-adi hadisə də sayılmaz, bir neçə dəfə mən də "dini həssasiyyəti" güclü olan vətəndaşların kafelərə "hücumunun" şahidi olmuşam. Birində bir əsəbi vətəndaş kafeyə hücum edib azan verildiyi vaxtda musiqinin niyə dayandırılmadığına etiraz edirdi.

Bu cür vəziyyətlər yalnız Türkiyəyə xas deyil, əksər müsəlman ölkələri aşağı-yuxarı bu cür problemlərlə qarşılaşır. İnsanlar, xüsusən də dindar insanlar inancları ilə bağlı mövzulara həssas yanaşır. Bir qayda olaraq bu kimi mövzulara sərt reaksiya verir, bir çox hallarda isə bu etirazlar əndazəni aşır, qətlərə, kütləvi davalara, qarşıdurmalara gətirib çıxarır.

Məsələ burasındadır ki, dinə zidd olan əməllər bir qayda olaraq günah, bəzən isə çox ağır günahlar olaraq tanımlanır və sırasıyla müsəlmanlar üçün bir çox hallarda məsələ, bir içki məclisinə etiraz və ya haram hesab olunan işə təkpi göstərmək müqəddəs vəzifə olaraq göstərilir. Nəticədə dindarların az və zəif olduğu şəhərlərdə "haram olan" əməllərlə bağlı etirazlar sözlü və ya nəsihət xarakterli olursa, nisbətən güclü və çoxluq olduğu yerlərdə daha sərt və təhlükəli olur.

Yeri gəlmişkən, bir neçə il əvvəl Türkiyədə (eləcə də Azərbaycanda) baş örtüyü qadağası müzakirə olunanda buna qarşı olanların əsas arqumentlərindən biri də bu idi ki, dindarların, ya da başı örtülülərin sayı çoxaldıqca örtməyənlərə qarşı təzyiqləri artacaq.

Əslində müəyyən mənada haqlı idilər. Çünki buna qədər cəmiyyətdə dominant gücə sahib olan dünyəvilik tərəfdarları özləri bu təzyiqli göstərmişdilər və gələcəkdə eyni metodun özlərinə qarşı olmasından narahat idilər. Günün bu gün də bir çox insanlar dindarlığı özləri və yaşadığı həyat tərzləri üçün təhdid olaraq görür və bu səbəbdən də hər fürsətdə qarşı tərəfə fikirlərini sərt şəkildə bildirirlər.

Təbii ki, analogi cavabı da tənqid etdikləri insanlardan gözləyirlər. Beləliklə, yeni nəsil müsəlman cəmiyyətlərində dindarlarla dünyəvilər, eləcə də fərqli inanc və ya məzhəbə sahib dindarlar arasında düşüncə, baxışlarda uçurum yaranır.

Qloballaşma, fərqli mədəniyyətlərin iç-içə keçməsi insanlığı fərqli dəyərlərə hörmətlə, dözümlü yanaşma reallığı ilə qarşı-qarşıya qoyur. Başqa yol yoxdur, daha doğrusu, bunun alternativini savaşıdır, nifrət və düşmənlikdir. İnsanlar fərqli dəyərlərə hörmətlə yanaşmalı, başqalarının inanc və haqlarına ehtiram göstərməlidir.

Bu mənada Türkiyə türkcəsindəki "hoşgörü" ifadəsi latıncadakı "tolerans", yeni dözümlülük sözündən daha geniş və ətraflı ifadə edir. Başqa inanclara yalnız dözümlü olmaqla deyil, ehtiram göstərmək, hörmətlə yanaşmaq, onu xoş görmək lazımdır. İçki içən bir vətəndaş yaşadığı ölkədəki insanların çoxluğunun inancına hörmət olaraq içkini Ramazan ayında gündüz vaxtı içməyib, axşama da saxlaya bilərdi. Eyni şəkildə dindar insan da inancsız olmayan, içki içən insanın bu seçiminə hörmətlə yanaşmalı, nəinki ona zorakılıqla reaksiya verməlidir.

Ateist, deist, buddist, induist və başqa onlarla "ist" in mövcud olduğu dünyamızda yeganə çıxış yolu fərqliliklərə dözümlü və xoşgörülü yanaşmaq, fərqlilikləri bir zənginlik olaraq qəbul etmək, davranışlarımızı buna görə müəyyən etməliyik. Əks təqdirdə xaos və nifrət, terrordan xilas olmaq mümkün olmayacaq.

Kəmiş siyasi məhbus, araşdırmaçı-jurnalist Xədicə İsmayıl dünyaca məşhur "The Washington Post" qəzetində ölkədəki demokratik vəziyyət haqqında fikirlərini əks etdirən məqalə dərc etdirib. Azadlıq.info saytı həmin məqalənin tərcüməsini yayımlayıb.

Xədicə İsmayıl məqalədə Azərbaycanda söz azadlığı ilə bağlı vəziyyəti tənqid edib, "Formula 1" Avropa Grand Prisi ilə bağlı konsert proqramlarına qatılan Farel Uilyams, Kris Braun və Enrike İqlesias kimi ulduzların bu hökumətin təşkil etdiyi proqramda iştirak etməsinin doğru olmadığını bildirdi.

Onun bu məqaləsi ölkə mediasının müzakirə obyektinə çevrilib. Bəziləri Xədicə İsmayılın mövqeyini dəstəkləsələr də, nüfuzlu beynəlxalq media orqanında Azərbaycan əleyhinə məqalə dərc olunmasını dövlətçilik maraqlarına zərbə kimi qiymətləndirənlər də olub. Bu fikrin tərəfdarları onunla əsaslandırırıblar ki, ermənilər və digər xarici düşmənlərimiz Azərbaycan əleyhinə məqalələrdən ölkəmizi nüfuzdan salmaq üçün istifadə edirlər.

"Yeni Müsavat"a açıqlamasında bu fikrə münasibət bildiren "Turan" infomasiya agentliyinin direktoru Mehman Əliyev qeyd etdi ki, bu məsələdə Azərbaycan dövləti ilə hakimiyyəti eyniləşdirmək olmaz: "Digər tərəfdən, hansısa xarici qüvvələr, ermənilər nədənsə bizim əleyhimizə istifadə edəcəklərsə, bu, o demək deyil ki, biz heç nə danışıramamalı, heç nə yazmamalı, səsimizi kəşib oturmalyıq. Bu, hökumətin səhvidir ki, onları "Washington Post"da tənqid edirlər. Ölkənin imici "Formula 1" ilə müəyyən olunmur, azad mətbuatla, azad məhkəmə ilə, azad parlamentlə formalaşır. Hər gün kimisə döyürlər, həbs edirlər, biznesin azad fəaliyyətinə imkan vermirlər. Xədicənin dedikləri hamısı doğrudur. Bu ölkədə vəziyyət pisləyə doğru gedir. İqtisadi vəziyyət çətinləşir, manatın devalvasiyası yaxınlaşır".

YAP-çı deputat Aydın Mirzəzadə isə Xədicə İsmayılın bu məqaləsinin Azərbaycanda plüralizmin, demokratiyanın sübutu olduğunu bildirdi və fikrini belə izah etdi: "Mən Xədicə İsmayıl və onun kimi düşünən insanların xaricdə Azərbaycan əleyhinə kampaniya aparmasına normal yanaşırım. Çünki demokratik dünya hansısa ölkə haqqında məlumatı müxtəlif ölkələrdən almağa çalışır. Azərbaycan əleyhinə kampaniya aparan vətəndaşları-

Xədicə İsmayılın

"The Washington Post"dakı

məqaləsi müzakirələrə səbəb oldu

Mehman Əliyev:
"Məsələdə Azərbaycan dövləti ilə hakimiyyəti eyniləşdirmək olmaz"

mızın radikal çağırışları ilə yanaşı, xarici mətbuatda Azərbaycanın sərhədlərinin açıq olduğu, burada azad mətbuatın olduğu, ölkədə sahibkarlığın inkişaf etdiyini, dünyaya inteqrasiyası haqqında da məlumatlar dərc olunur. Bu, Azərbaycan kimi bir ölkə üçün normal prosesdir. Bu gün ABŞ-da kommunizm qurmaq istəyən insanlar var. Böyük Britaniya Avropa Birliyinə inteqrasiya ilə bağlı iki yerə bölünüb. Əslində Xədicə İsmayıl Azərbaycan əleyhinə çağırışlar etməklə, Azərbaycanda müxtəlif fərqli fikirlərin yanaşı yaşadığını və fəaliyyət göstərdiyini sübut edir. Xədicə İsmayılın fəaliyyəti əslində bu gün iqtidarın demokratik siyasət yürütdüyünün təsdiqidir. O özü də hiss etmədən bu siyasətimizin təbliğatçısına çevrilib. "Formula 1" yarışlarına gəlincə, bu günədək yarış 27 ölkədə keçirilib. Hər bir ölkənin müraciətinə müsbət cavab verilmir. Bunların içərisində infrastrukturla yanaşı, həmin ölkənin turistlər üçün maraqlı olması, həmçinin, demokratik dünyanın bir parçası olmasına da baxırlar. Hazırda cə-

Aydın Mirzəzadə:
"Onun kimi düşüncələrin xaricdə Azərbaycan əleyhinə kampaniya aparmasına normal yanaşırım"

miyyətdə hər kəs bu yarışların müsbət təəssüratını yaşayır. Bunun əleyhinə danışanlar isə cəmiyyətin aparıcı qüvvəsi, xalqın fikrinin ifadəçisi deyil".

ADP sədri Sərdar Cəlalov qərəzli olmayan, obyektiv və real faktların xarici mətbuatda işıqlandırılmasının dövlət maraqlarına zidd olmadığını diqqətə çatdırdı: "Milli maraqlar yalnız xaricdə yox, daxildə də qorunmalıdır. Çünki xarici siyasət də daxili siyasətin davamıdır. Buna görə də xaricdə Azərbaycana bağlı hansı mövqə formalaşsın, o, ölkədə aparılan daxili siyasətlə bağlıdır. Bizim hər birimizin qüsuru var. Mən sizin qüsurunuzu deyirəm, bu, o demək deyil ki, mən sizin əleyhinizəyəm. Ona qal-sa, milli maraqlarımız əleyhinə olmasın deyə, nə korruptsiyadan, nə insan haqlarının pozulmasından, nə suverenliyin məhdudlaşdırılmasından, nə dövlətin nüfuzunun aşağı düşməsindən, xalqın ac-yalvac olmasından, nə işsizlikdən danışmaq lazım deyil. Məgər problemlərimizi gizlətmək milli maraqlara uyğundur? Sadəcə, burada bir

məsələni qarışdırmaq olmaz: qərəz olmamalı, verilən məlumatlar şişirdilməməlidir. Jurnalist şərh verməməlidir. Azərbaycan jurnalistikasında yalnız bir üsul mövcuddur ki, jurnalist xalqa həqiqətin harada olduğunu çatdırmaq üçün xəbər hazırlayır. Bu tamamilə yanlıştır. Biz Azərbaycan mətbuatında dəfələrlə məlumatların qərəzli şəkildə xalqa çatdırılmasının şahidi olmuşuq. Beynəlxalq ictimaiyyətə qərəzli informasiyanın verilməsi milli mənafeyimizə ziddir. Məsələ, jur-

Sərdar Cəlalov:
"Milli maraqlar yalnız xaricdə yox, daxildə də qorunmalıdır"

nalist korruptsiya haqqında faktları yazmaq əvəzinə, yazır ki, filankəs korruptsiyondur. Bu zaman siz oxucunun müstəqil qərar vermək, özü nəticə çıxartmaq haqqını əlindən almış olursunuz. Əgər siz A-nın günahını B-nin adına yazırsınızsa, bu da beynəlxalq ictimaiyyətdə B-nin nüfuzunu zədələyirsə, o da dövlətin maraqlarını təmsil edən şəxsdirsə, bu milli mənafelerimizə ziyan vurur. Jurnalistin şərh faktı deyil, onun gümanlarıdır, zənnidir. Haqlı tənqid, real faktları işıqlandırmaq isə milli mənafelerimizin xeyrinədir. Çünki bu millətin problemlərini cəmiyyətə çatdırmaq millətə xidmətdir. Erməninin bundan istifadə etməsi bizi narahat etməməlidir. Bu cür qüsur bütün dövlətlərdə var".

S.Cəlalovlu yada salır ki, Amerikada vaxtaşırı hansısa məmur haqqında korruptsiya faktları aşkarlanır, bəzən Ali Məhkəmə prezident haqqında tədqiqat aparır: "Bu faktlar həmin dövləti nüfuzdan salmır. Əksinə, sübut edir ki, cinayətkarlığa qarşı mübarizə var, ölkədə özbaşınalıq deyil".

□ Nərgiz LİFTİYEVƏ

Ötən ilin ən müəmmal olayının - Eldar Mahmudovun tutduğu postdan qəfil çıxarılması, ardından Milli Təhlükəsizlik Nazirliyində (MTN) həbslərin gerçəkləşməsindən 8 ay ötdü. Bu müddət ərzində MTN qurum olaraq ləğv olundu. Səbiq nazirin və komandasının çeşidli cinayətləri haqda mətbuatda bir neçə kitaba sığacaq qədər yazılar dərc edilib.

Son günlər mətbuatın gündəmini zəbt edən xəbər Eldar Mahmudovun ölümü ilə əlaqəli oldu. Yayıldığı andan təsdiqlənəcəyi şübhə altında olan xəbər geniş müzakirələrə yol açdı. Ölüməsi xəbərinin yayılmasının E.Mahmudovun özünün marağında olması versiyası daha çox inandırıcı görünürdü. 8 ay ərzində bir neçə dəfə Eldar Mahmudovun həbs ediləcəyi xəbəri yayılıb. Lakin bu xəbərlər gerçəkləşməyib. Əvəzində Eldar Mahmudovun özünü mümkün həbsdən sığortaladığı haqda məlumatlar dövriyyəyə girib. İlk belə məlumat xaricdə nəşr edilən Azərbaycana heç bir aidiyyəti olmayan KİV-də üzə çıxdı. Sovet KQB-sinin Avropaya sığınmış qaçaq zabiti Yuri Şvets müsahibə verib Azərbaycanın maliyyə naziri Samir Şərifovu "üçqat agent" adlandırdı. Tez bir zamanda məsələdə E.Mahmudovun barmağının olması xəbəri də yayıldı. Bu həm də E.Mahmudovun geniş əlaqələrinin qalması anlamına gələn məlumat idi. Bu günlərdə isə səbiq MTN zabiti Ərəstun Orclu E.Mahmudovun əlində 2 min 800 ifşaedici, müxtəlif vəzifələrin yataq səhnələri əks edilən videoların olduğunu açıqladı.

"Turan" İnformasiya Agentliyinin direktoru Mehman Əliyev 2800 video ilə bağlı "Ye-

MTN işinin 8 ayı - müəmma

davam edir...

Eldar Mahmudovun həbs edilməsi və ölümü xəbərləri dövriyyədə olsa da, səbiq nazirin ötən aylarda harada olduğu bilinmir, bilinməyən başqa məsələlər də var...

ni Məsəbat'a çox maraqlı bir fikir söyləyib.

Sitat: "Bu informasiyanın sızdırılması o deməkdir ki, Eldar Mahmudov özünü sığortalayıb".

Başqa sözlə desək, bu gün E.Mahmudovun azadlıqda olmasını onun əlindəki kompromatlar təmin edir.

şəxslərə qarşı cinayət törədilib və bundan Eldar Mahmudovun xəbərsiz olması sadəcə, mümkün deyil. Bu məqamın özü də E.Mahmudovu həbsdən sığortalayan kompromatların olması ehtimalını gücləndirir.

Eldar Mahmudovun həbsi üçün istintaqda kifayət qədər materiallar da var. Həmin materialların olduğu istənilən qovluqdan birini götürüb bu günün özündə səbiq nazirə ittiham elan edə bilərlər. Belə görünür ki, bundan sonra yeni bir Yuri Şvetsin dünyanın hansısa ölkəsində üzə çıxıb bir açıqlama verməklə Azərbaycanı silkələmək, zəlzələ effektiv məlumatları ictimailəşdirmək ehtimalı var.

Bu gün E.Mahmudovun qudası, Beynəlxalq Bankın İdarə Heyətinin sədri olmuş Cahangir Hacıyev həbsdədir. Aydıdır ki, C.Hacıyevin çoxlu maliyyə fırıldaqları var.

C.Hacıyev mənim sədiyi iddia olunan milyonları qaytarıb, amma onu borcunu ödəyənlərdən fərqli olaraq azad etmədilər. C.Hacıyevin E.Mahmudovun girovuna çevrildiyi açıq şəkildə görünür. Əgər C.Hacıyev E.Mahmudovla deyil, başqa bir nazirə quda olsaydı, bu gün həbsdə olardı?

Eldar Mahmudov müəmması 8 aydır ki, davam edir. Ortada çoxlu suallar, ehtimallar, şərhlər var.

Son məlumatlar isə bundan ibarətdir ki, Eldar Mahmudov nazir kreslosunu itirməsinin 8-ci ayının tamamında növbəti dəfə ürkə krizi keçirib. Eldar Mahmudovun yaşadığı bağ evində üstünə təcili tibbi yardım gəlib. Həl pisləşən Eldar Mahmudova ilkin tibbi yardım göstərilib. Məlum olub ki, səbiq nazirin təzyiqlə qalıb.

Səbiq nazir sığındığı bağ evində spirtli içkilərdən geniş istifadə edir.

Gununesi.info bu xüsusda yazır ki, səbiq nazir içki düşkününe çevrilib. Sitat: "Onu tanıyanlar bilir ki, o hər zaman içkiyə meyilli adam olub. Son zamanlar isə içkinin sayını çoxaldı. Demək olar ki, hər gün spirtli içki içir. Bu da onun səhətində ciddi fəsadlar verir".

Qeyd edək ki, 8 ay əvvəl MTN-dəki əməliyyatdan az sonra Baş Prokurorluğun yazdığı rəsmi məlumatdan aydın oldu ki, "MTN işi" üzrə 57 nəfər zərərçəkən müəyyən edilib. 57

nəfərin bəzilərinin kimliyi haqda məlumatlar var. Əsasən sahibkarlardan ibarət olan zərərçəkənlərin hədə-qorxu yolu ilə qanunsuz olaraq MTN təcridxanasında saxlamaqla əmlakları əllərindən alınıb. Aydıdır ki, sahibkarların pulları, əmlakları geri qaytarılmalıdır. Onlara verilən işğencələrə görə mənəvi təzminat ödənməlidir. Azərbaycan qanunları buna imkan verir. Bu gün günahsız olaraq həbsxanada yatan, Eldar Mahmudovun komandasının qanunsuz əməlləri nəticəsində ora düşən sahibkarların, dindarların, bankirlərin yenidən məhkəməsi keçirilməli, onlara da bəraət verilməlidir. Ətrafındakı generalılar, idarə rəisləri, müstəntiqlər 57 nəfər sahibkarı MTN-ə aparıb incidərkən, qanunsuz həbsdə saxlayarkən Eldar Mahmudov hara baxıb? Həmin qanunsuz əməllərə görə Eldar Mahmudov cavabdeh deyil? Cavabdehdirsə, niyə 8 aydır ki, sərbəstdir?

"MTN işi" üzrə istintaq davam edir. Mövcud qanunlara görə, istintaq 1 il 6 aya qədər uzana bilər. Bu müddət istintaqçılara ittiham bazasını fakt və dəlillərlə zənginləşdirmək üçün kifayət etməlidir. Bu müddət 1 il sonra, 2017-ci ilin aprelində bitir. Eldar Mahmudovun və müavinlərinin azı 1 il azadlıqda qalma şansları var. Bundan sonra isə onların aqibətlərinin necə olacağı konkretləşməlidir.

□ E.MƏMMƏDƏLİYEV

Dilqəm Əsgərov və Şahbaz Quliyev erməni dustağa dəyişdirilə bilər

Onlardan birinin Rusiya vətəndaşı olması məsələyə müsbət dividend gətirir; **Natiq Miri:** "Danışıqlarda ciddi nəticə olmasa, dustaqlar məsələsi gündəmə gətirilə bilər..."

Bu gün Peterburqda Azərbaycan və Ermənistan prezidentləri arasında növbəti görüş keçiriləcək. Görüşdə əsasən, aprelin əvvəllərindən başlayaraq, cəbhə xəttində baş verən gərginliyin müzakirə gözlənilsə də, hazırda erməni əsirliyində olan kəlbəcərli girovlar - Dilqəm Əsgərov və Şahbaz Quliyevin də məsələsinin müzakirə olunacağı ehtimal edilir.

Kəlbəcərli girovların Azərbaycan tərəfdəki erməni dustağa dəyişdiriləcəyi məsələsinin aktual ola biləcəyi vurğulanır. Görüşün Rusiyada keçirilməsi D.Əsgərovun Rusiya vətəndaşı olmasının burada həlledici rol oynadığına ümidlər var.

Politoloq Natiq Miri hər iki ölkə başçısının görüşünün əsas mahiyyət üzrə aparılacağını düşünür: "Əsas məsələlər üzərində razılıq əldə olunacaqsə, digər problemlər, sadəcə, detallar olacaq. Münasibətlər tənzimlənsə, qarışıqlıq etimad yaransa, dustaqlarımızın Azərbaycan tərəfə qaytarılması asan olacaq. Danışıqlarda ciddi nəticələr əldə olunmasa, Rusiya tərəfi bu dustaqların məsələsini gündəmə gətirə və müəyyən razılıq əldə olunmasına kömək edə bilər. Hazırda ümidimiz yalnız bundan ibarətdir. Düşünürəm ki, əsirlərimizin qaytarılması daha çox bu kontekstdə mümkündür. Rusiya ən azından göstərə bilər ki, bu danışıqlar nəticəsiz başa

çatmayıb. Amma sözün həqiqi mənasında düşünürəm ki, bu məsələ əsas müzakirə predmeti olsun. Çünki Azərbaycanın marağında əsas budur ki, danışıqlar Dağlıq Qarabağ ətrafında davam etsin və Qarabağ ətrafında işğal altında olan rayonların boşaldılması əsas müzakirə obyektinə olsun. Ermənistanın Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü tanıması əsas müzakirə mövzularından biridir. Əgər bu razılıqlar əldə olunsa, geridə qalan məsələlər sadəcə danışıqların detalları olacaq. Bu baxımdan kəlbəcərli girovların məsələsinin bu danışıqlar çərçivəsində həll olunacağına inanmıram. Əgər bu məsələ gündəmə gətiriləcəksə, əmin olun ki, Rusiya müəyyən siyasi dividend əldə etmək üçün bunu önə çəkəcək".

Politoloq D.Əsgərovun Rusiya vətəndaşı olmasının bu məsələdə oynayacağı rola da toxundu: "Rusiyaya maraqlandıran bu məsələ deyil. Belkə də şimal qonşumuzu maraqlandı-

racaq 101-ci məsələ də deyil. Onları hazırda əsas maraqlandıran məsələ Cənubi Qafqazda qalmaqdadır. Bu regionda qalmaq üçün həlledici ölkə olan Azərbaycanla yaxın münasibətlərdə olmaq lazımdır. Bunun üçün də Dağlıq Qarabağ probleminin həllində müsbət irəliləyişlər olmalıdır. Əks təqdirdə Rusiyanın bu regionda həlledici ölkə olmaq əhəmiyyəti itəcək. Çünki etimad itirilərsə, nə Azərbaycan, nə də Ermənistan Rusiyaya həlledici açar rolunu ölkə kimi baxılmayacaq. Bu da digər həmsədr ölkələrin imkanlarını artıracaq. Ona görə də, Putin Rusiyasına az miqdarda olsa da

irəliləyiş lazımdır ki, bu da kəlbəcərli girovların azad edilməsi deyil. Rusiya vətəndaşı dövlət üçün heç zaman əhəmiyyət daşımayıb. Orada insan faktoru əsas deyil".

Xatırladaq ki, 2014-cü ilin iyulunda yaxınlarının Kəlbəcərdəki məzarlarını ziyarət etmək üçün heç zaman əhəmiyyət daşımayıb. Orada insan faktoru əsas deyil".

□ Cavansir ABBASLI

Azərbaycanın yeni döyüş vertolyotları Türkiyədə təşviş yaratdı

Ötən gün iyunun 18-də Türkiyənin Ordu vilayətinin sakinləri Qara dəniz sahilləri boyu bir-birinin ardınca uçan 5 hərbi vertolyotu görərək bölgədə PKK-ya qarşı hərbi əməliyyatların başladığını zənn edəblər və təşviş düşüblər. Çünki bu günlərdə Türkiyə ordusu Qara dəniz sahillərindəki Giresun və Gümüşhanə bölgələrində, habelə Ordu bölgəsi yaxınlığında PKK-ya qarşı vertolyotların dəstəyi ilə əməliyyatlar keçirir.

Virtualaz.org CNN Türkcə istinadən xəbər verir ki, sakinlər aşağıdan uçan vertolyotları mobil telefonlarla çəkiblər. Məlum olub ki, vertolyotlar Azərbaycanın Hərbi Hava Qüvvələrinə məxsusdur və Ordu üzərindən keçərək başqa bölgələrə doğru uçuş.

"Haber61" saytı isə bildirir ki, vertolyotların sayı 5 yox, 6 olub və onlar həmin gün Trabzon beynəlxalq aeroportuna eniblər. Sayt yazır ki, Qarabağda son döyüşlərdən sonra Azərbaycan silahlı qüvvələrini daha da gücləndirir və hava qüvvələrinin inventarına yeni döyüş vertolyotları əlavə edir. Bu çərçivədə Azərbaycanın Türkiyədən 60 ədəd ATAK vertolyotu sifariş verdiyi məlumdur.

"Digər tərəfdən Azərbaycan Avropadan da vertolyotlar aldığını açıqlamışdı. Həmin vertolyotların ilk partiyası bu gün göndərilib. 6 vertolyot Trabzon hava limanında yanacaq götürükdən sonra yenidən havaya qalxıb və Azərbaycana doğru istiqamət alıb. Vətəndaşlar vertolyotların hava limanından qalxandan sonra uçuşunu maraqla izləyiblər" - deyərək yazır.

Qarabağın azadlığını istəyir, ancaq Azərbaycanlısınız...

Elşad PAŞASOY
epashasoy@yahoo.com

Azərbaycana məxsus hərbi vertolyotların Türkiyə səmasındaki uçuşlarını izləmək qürurvericidir. Bir zamanlar İran Azərbaycanı təhdid edəndə Türkiyənin hərbi təyyarələri Azərbaycan səmasında uçuşlar həyata keçirərək ölkəmizə dəstək vermişdilər. Bu dəfə Azərbaycan hərbiçiləri qaradaş ölkə səmasında birlik mesajı verdilər.

Son aylarda yaşananlar bir daha təsdiqlədi ki, Azərbaycan və Türkiyənin bir yerdə olmasının alternativini yoxdur. Avropa Birliyi terrorla təkbaşına mücadilə apararı, sərhədlərində müharibələr gedən, 3 milyondan çox qaçqını ağışına alan qos-qocaman Türkiyəyə qarşı əlindən gələn pislikləri etdi. Böyük Britaniyanın baş naziri Türkiyənin 3 mininci ildə Avropa Birliyinə üzv olacağını dedi, Almaniya isə "erməni kartı"ndan qaradaş ölkə əleyhinə istifadə etdi.

İndi şübhələr daha da çoxalır ki, əslində Rusiya-Türkiyə münasibətlerini pozan üçüncü qüvvə var. Regionda İŞİD adında başkəşənlər ordusunu yaradan, onu silah-sursatla, müasir avadanlıqlarla təmin edən laboratoriyalar üçün bir rus təyyarəsinin vurulması layihəsi nədir ki?

Bu mənada Türkiyə prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın rusiyalı həmkarı Vladimir Putinə Rusiya günü münasibətilə təbrik məktubu ünvanlaması tam normal addım idi. Bəlkə də tərəflər münasibətləri gərginləşdirməkdə çox irəli getdiklərini yaxşı bilirlər, sadəcə heç biri irəli çıxıb "keçmiş olsun, bir iş idi oldu, gələn yenidən başlayaq" demək istəmir. Ancaq ara yerdə üçüncü qüvvələr qazanır, özü də təkə turizmdən yox...

Azərbaycan Rusiyadan böyük həcmdə silah-sursat, hərbi texnika alıb və T-90 tanklarının sonuncu partiyası ilə elə bu günlərdə ölkəmizə gətirilib. Paralel olaraq Azərbaycan Türkiyəyə 60 ədəd ATAK vertolyotu sifariş verib. Qərb isə ümumiyyətlə, işğal olunanla işğala məruz qalan arasında bərabərlik işarəsi qoyub və bizə silah satmır. Hansı ki, Azərbaycan antiterror koalisiyasının üzvüdür. Deməli, bir sıra hallarda demokratik Qərbin Qarabağ məsələsinə daha ədalətli yanaşdığını deməliyik. BMT qətnamələri ümumiyyətlə, unudulub...

Təbii, bu həqiqəti də unutmamalıyıq ki, Rusiya heç zaman Azərbaycan torpaqlarının bütövlüyündə maraqlı olmayıb, bundan sonra da olmayacaq. Ermənilər bu günlərdə etiraf etdilər ki, 90-cı illərdə Rusiya olmasaydı, onlar Azərbaycana məğlub olacaqdılar. Ancaq eyni zamanda qonşuluq prinsiplərinə istinad edərək münasibətləri normal saxlamağa çalışmışımız gərəkdir və bunun alternativini yoxdur. Əks halda fəlakətlər qaçılmazdır, Ukrayna, Gürcüstan nümunəsi var.

Eyni sözləri İrana da demək olar. İrana ultimativ dildə "sən niyə Ermənistanla əməkdaşlıq edirsən" demək Azərbaycana uğur gətirməyəcək. Etiraf edək ki, ermənilər usta davranırlar. Necə ki, Bakı-Tehran münasibətlərindəki yaxınlaşmasını müşahidə edən Ermənistan rəhbərliyi hərəketə keçdi, Tehrana səfər təşkil olundu, iki ölkə arasında viza aradan qaldırıldı, Ruhani İrəvana dəvət edildi. Üstəlik də Ermənistan 2016-cı ildə İrana 1,02 milyard kilovat-saat elektrik enerjisi ixrac etmək istədiyini bəyan etdi. İrənanı verdiyi qazın ödənişini elektrik enerjisi ilə edəcəklər. Azərbaycan-İran münasibətlərində də bənzər razılaşmalar var, üstəlik Ruhani yayın sonlarında Bakıya gələcək. Guya Mahmud Əhmədinejad Sərkisyanla qucaqlaşanda nə baş verdi ki, Ruhani İrəvana gedəndə nə olacaq?

Qoy İran Ermənistanla alış-verişini ələsin, Azərbaycan da İsraildən aldığı silahla erməni işğalçıların başını əzsins. Təbii ki, Tehrana etirazımızı bildirməkdən də çəkinməməliyik, amma ələ edək ki, ermənilər yarına biləcək gərginlikdən yararlanmasın. Lap biz də İrənanın vizalı rejiminə keçməliyik. Niyə 35 milyon azərbaycanlı Bakıya viza ilə gəlməlidir?

İran və Rusiya isə "status-kvo"nun qalmasını, bu iki ölkənin əbədi düşmən olmasını istəyir. Bölgədə təsirlərini saxlamaq naminə. Saxta "soyqırım" tanıyan, Bakı Saakyanaya Avropada tribuna verən, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün səsvərməsində bitərəf qalan, Ermənistanın işğalçı olduğunu rəsmən bəyan etməyən, Dağlıq Qarabağ separatçılara, bölgəni atom silahı ilə təhdid edən Ermənistan böyük pullar ayırırlar isə Qarabağın azadlığını istəyirlər, ancaq erməni işğalından yox, Azərbaycandan azad olumasını. Buna şübhənz olmasın. Əks təqdirdə Qarabağda ölən erməni hərbiçilərinə görə hər dəfə qara geyinməz, "narahatlıq" deməzdilər. Budur, onların gerçək siması...

Son günlərdə İran və Ermənistan arasında ciddi yaxınlaşma müşahidə olunur. Bunun davamı olaraq, hər iki ölkə ikitərəfli qaydada viza rejimini srağagün rəsmən aradan qaldırır. Erməni parlamentinin növbədənəkar iclasında bu barədə qərar qəbul edilib.

Ermənistanın xarici işlər nazirinin müavini Şavarş Koçaryan bildirdi ki, Tehrandan Ermənistan və İran arasında imzalanmış anlaşma iki ölkə arasında viza rejiminin tam ləğvini nəzərdə tutur. Anlaşmaya görə, İran və Ermənistan vətəndaşları giriş vizası olmadan 180 günlük müddətdə 90 günədək digər ölkənin ərazisində qala bilərlər.

Hər iki ölkə arasındakı əməkdaşlıq təkə bununla bitmir. Belə ki, İran və Ermənistan hökumətləri hərbi əməkdaşlıq sahəsində də bir-birlərinə doğru ciddi addımlar atırlar. Xüsusilə, bu hal apreldə döyüşlərində Azərbaycan ordusunun ermənilərə vurduğu sarsıdıcı zərbələrdən sonra daha da güclənib. İran hakimiyyəti bir növ Azərbaycana İsraildən silahlar aldığı üçün bu yolla mesaj vermək istəyir. Çünki fars rejimi Azərbaycanın İsraildən silahlar almasının birmənalı əleyhinədir.

İran və Ermənistan arasında ikitərəfli viza rejiminin aradan qaldırılması Azərbaycanın İran və Türkiyəyə üzərindəki viza məhdudiyyətini götürməsinə gündəmə gətirib. Əksər ekspertlər bildirirlər ki, bu məsələdə Azərbaycan düşməni ölkəni qabaqlamalı, qaradaş dövlət və İrana qarşı tətbiq etdiyi viza qadağalarını aradan qaldırmalıdır.

Politoloq Elxan Şahinoğlu İrənanın Ermənistanla yaxınlığının Azərbaycan tərəfdə çoxlu suallar yaratdığını bildirdi: "İran Azərbaycanla əməkdaşlıqdan faydalana bilər. Çünki ölkəmizin maliyyə imkanları var. Ermənistan isə kasıb ölkədir. Ortaq layihələrdə yükünü İrana yükləyəcək. İrənanın düşmən ölkə ilə yaxınlığı, viza rejimini aradan qaldırması, prezident Həsən Ruhanın Ermənistanla səfərinin planlaşdırılması ikibaşlı siyasətdən xəbər verir. İran faktiki Azərbaycanın inkişafından ehtiyatlandığı üçün Ermənistanla əməkdaşlığa gedir. Azərbaycanın siyasi dairələrdə belə ümidlər var idi ki, nəhayət, İran Dağlıq Qarabağ məsələsi ilə bağlı Ermənistanla olan münasibətlərinə göz gəzdirmə bilər. Amma bunlar baş vermədi. Yəni də İran Ermənistanla dəstək

İranla Ermənistan viza qadağasını

rəsmən qaldırdı - Azərbaycan nə etməli?

İki ölkə arasındakı hərbi əməkdaşlıq da güclənir; Azərbaycan Türkiyə və İrana qarşı viza məhdudiyyətini qaldıra bilər; **ekspert:** "Tehran Azərbaycanın inkişafından ehtiyatlandığı üçün İrəvanla əməkdaşlığa gedir"

vərməkdə davam edir. Bu günlərdə İran səfirinin sözləri də mənə suallar yaratdı. Biz hər zaman deyirik ki, İran Fələstin torpaqlarının işğalına görə İsrailə düşməndir, amma Qarabağı işğal edən Ermənistanla dostluq edir. İran səfiri ilk dəfə dedi ki, Fələstin və Qarabağı qarşıdarmaq düzgün deyil. Faktiki səfir üzümüzə dedi ki, ermənilər yehudilər qədər müsəlmanlara əziyyət verməyiblər. Səfirin sözlərindən belə çıxdı ki, ermənilərin vəhşiliyini görməzlikdən gəlirlər. İranla Ermənistanın yaxınlığından narahat olmaq da, məsələyə bir qədər fərqli baxmalıyıq. Düşünürəm ki, viza məsələsində Ermənistanı qabaqlamalıyıq. Eyni gündə həm Türkiyə, həm də İran vətəndaşlarına tətbiq etdiyimiz vizanı aradan qaldırmalıyıq. İndi də gec deyil. İrənanın münasibətlərdə suallar olsa da, orada 30 milyondan çox azərbaycanlı yaşayır. İmkan yaratmalıyıq ki, onlar rahat şəkildə ölkəmizə gəlsinlər. Bu bizim maraqlarımıza da uyğundur. Çünki buradakı şəraitə görsələr, oradakı azərbaycanlılar İran rejiminə Ermə-

nistanla münasibətlərində təsir edə bilərlər. Bu baxımdan vizanı ortadan qaldırmaq çox vacibdir. Amma bu paralel olmalıdır. Yəni Türkiyə vətəndaşları ilə bağlı da bu qərar verilməlidir. Bəziləri bunun təhlükəsizlik baxımından mənfi nəticələrinin ola biləcəyini düşünürlər. Amma hesab edirəm ki, Azərbaycana qarşı məkrli plan quranlar bunu vizasız da edə bilərlər".

Politoloq İran və Ermənistan arasındakı hərbi əməkdaşlığın getdiyi yolun hara qədər olduğu barədə də proqnozunu verdi: "Ermənistanın İrənanın silah almağa imkanı yoxdur. Olsaydı, dilənib Rusiyadan 200 min dollar istəməzdi. Burada söhbət kiçik növlü silahlardan gedir. Bunlar Azərbaycanı qıçıldırmaq üçündür ki, müsəlman, Azərbaycanla əməkdaşlığı olan bir ölkədən silah ala bilərik. Amma inanmıram ki, söhbət böyük bir kontraktından gedir. İran bilir ki, Ermənistan aldığı silahların müqabilində maliyyə ödəməyəcək. Sadəcə, ölkəmizə qarşı bir tərxiatdır. Azərbaycan da əslində İrənanın silah alır. Bunu ilk dəfə prez-

dent İlham Əliyevin dilindən Berlindəki çıxışında eşitdim. Prezident mətbuat konfransında çıxışında dedi ki, Ermənistan dilənib kreditlərlə silah alır, amma Azərbaycan Rusiya, İsrail, Türkiyə və İran kimi dövlətlərdən öz maliyyə imkanları ilə silah alır. Bu dövlətləri bilirəm, amma doğrusu, İrənanın silah aldığımızı ilk dəfə eşitdim. Burada qəbahət yoxdur. Kimdən istəyirikse, silahlar ala bilərik. Çünki pulumuz var. Ermənistan isə ya kreditlərlə, ya da aldığı borclar hesabına silah alır. Bu silahları bu şəkildə düşmən ölkəyə satanlar əslində onların zəifləməsinə istəmir, bununla işğala da şərait yaradırlar. Ermənistan çalışır ki, Azərbaycandan silah məsələsində geri qalmasın. Amma bu mümkün deyil. Çünki ölkəmizin hər il milyardlarla silah almağa imkanları var. Demək hansısa mərhələdə maliyyə məsələsinə görə Ermənistan silah məsələsində bizə uduzacaq. Hərbiyə ayırdığımız maliyyə özünü cəbhə bölgəsində göstərməlidir. Necə ki, apreldə göstərdi".

□ Cavanshir ABBASLI

Deputatdan səfərbərlik çağırışı

Fərəc Quliyev: "40 yaşından 55 yaşına qədər hamı səfərbər olunsun"

"Nəticə dinc yolla yoxdur, hərbi yolu ilə olmalıdır". Bunu ANS TV-yə müsahibəsində Sankt-Peterburqda baş tutacaq İlham Əliyev və Serj Sərkisyanın görüşünü şərh edən deputat Fərəc Quliyev deyib.

"Münaqişənin sülh yolu ilə həllinə bu dəfə də nail ola bilməsək, rəsmi Bakı-

nın atacağı növbəti addım nə olacaq" sualına Fərəc Quliyev belə cavab verib: "Mən təklif etməmişdim və yenə təklif edirəm ki, 40 yaşından 55 yaşına qədər hamı səfərbər olunsun. Türk ordusunda bir "akıncı" dəstələri var idi - öndə gedən və ölümü gözə alan. Bizlər

qabaqda gedək, döyüşümüzdə edək, ordu da gəlib arxada dayansın, itki vermədən torpaqlarımızı qısa zamanda azad edək. Deyirlər, böyük dövlətlər müdaxilə edər. Bəs böyük dövlətlər bizlə birbaşa savşsaydı nə olardı? Biz onları da geri çəkilməliydik?"

"Baxış bucağı"

2018-ci ildə tarixi Azərbaycan torpaqlarının bir parçası olan İrəvanın ermənilərə verilməsinin 100 illiyi tamam olacaq. Faktlar da sübut edir ki, İrəvan xanlığının mərkəzi olan İrəvan şəhəri və ətraf ərazilər o zaman yenidən elan edilən və hələ Bakını belə erməni-bolşevik işğalından azad edə bilməyən Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin iradəsinə zidd olaraq alınıb.

Bir müddət öncə Dünya Azərbaycanlılarının qurultayında iştirak etməkdən ötrü Bakıya gəlmiş sonuncu İrəvan xanı Həsən xanın nəvəsi Turxan Toğrulla görüşümüz zamanı elə bu məsələdən də bəhs etdik. Əvvəlcə Turxan bəyi onun öz dili ilə daha yaxından tanıyaq:

- Mən Turxan Toğrul son İrəvan xanı Həsən xanın nəvəsiyəm. Ondan öncə Abbasqulu xandır, Abbasqulu xanın oğlu da mənim dədəm Həsən xandır. Həsən xanın oğlu Hüseyin xan - Hüseyin Turqut Türkiyəyə gedib, mən onun oğluyam. Biz 1917-ci ilin sonunda bolşeviklərdən və ermənilərdən gələn basqılar nəticəsində İrəvanı tərk etmişik. Ailəmizin böyük bir qismi öncə Naxçıvana gedib, İrəvanda qalanların isə hamısını öldürüblər. Əmilərim, bibilər, xalalarının hamısı qətlə yetirilib. Ailənin bir hissəsi, dediyim kimi, öncə Naxçıvana, oradan da Təbrizə gedib. Babam isə Türkiyəyə gəlib, Osmanlı ordusuna yazılıb. Biz ailədə iki nəfərlik, mənədən böyük bir bacım var. Mənim 3 övladım - 1 oğlum, 2 qızım var. Özüm 70 yaşındayam. Atam isə 1971-ci ildə rəhmətə gedib. Mən 5 ildir təqaüddəyəm. Vaxtilə müxtəlif qurumlarda, özəl şirkətlərdə çalışmışam.

- **Turxan bəy, atanız İrəvanı tərk etmələri, ümumiyyətlə, baş verənlər haqda nələr danışardı?**

- Atam çox danışmağı heç sevməzdi. Çünki hüznünlü bir insan idi. Təbii ki, bir anda hər şeyi buraxıb oradan ayrılmaq heç də asan deyildi. "Azərbaycan ziyalıları" kitabında da bizim ailəmiz haqqında geniş yazılıb, mən o zamanlar kiçik olduğumdan çox şeyləri bilməmişəm təbii ki. Atam çox gənc yaşında hər şeyi itirmişdi. 1917-ci ildə 17 yaşındaydı. Elə o yaşda da Osmanlı ordusuna girib.

- **Osmanlı ordusunun tərkibində hansı döyüşlərdə olmuşdu?**

- Şərq cəbhəsində və İraqda olmuşdu. İstiqlal medalı almışdı. 1930-cu ildə Hava Donanmasına girdi və general olaraq da istefaya çıxdı. Ankarada qəhrəmanların qəbiristanı var, orada dəfn edildi.

- **Yaşın ki, atanızın Mustafa Kamal Atatürklə də təması olub, eləmi?**

- Təbii. 1930-cu ilə qədər Atatürkün mühafizə alayındaydı. Sonra rusca çox yaxşı bildiyi üçün - atam İrəvan Gimnaziyasında oxumuşdu - Atatürkün

"Biz İrəvanı ermənilərə yox, ruslara verdik"

Turxan Toğrul: "Osmanlı ordusu zəifləyib Şərqi Anadoludan çəkilməyəydi, biz bəlkə də İrəvanı itirməzdik"

Azərbaycana ilk dəfə gələn İrəvan xanının nəvəsindən "Yeni Müsavat"a ilginç açıqlamalar

ruslarla apardığı danışıqlarında tərcüməçi olmuşdu.

- **Heç deyirdimi ki, İrəvan necə oldu ermənilərə paytaxt oldu, niyə itirdik, ya itirməyə bilərdikmi?**

- Mənə çox şeylər danışmazdı. Bir şeyi də unutmayın ki, mənimlə atam arasında yaş fərqi böyük idi. Atam dünyasını dəyişəndə belə mən hələ çox gənc idim. Mən heç vaxt atamla üz-üzə oturub bu mövzuda danışmadım. Amma mənim araşdırmalarımda var. Biz əslində İrəvanı 1827-ci ildə itirmişdik. Paskeviç gəldi, oranı əlimizdən aldı, ondan sonra biz bir daha dədə-baba yurdu-muzda, qədim türk torpaqlarında özümüzü toparlaya bilmədik. Osmanlı ordusu zəifləyib Şərqi Anadoludan çəkilməyədi, biz bəlkə də İrəvanı itirməzdik. Amma çəkilmək məcburiyyətində qaldı, çünki müharibədə uduzdu. Əslində Atatürklə Lenin arasında yaxşı dostluq əlaqələri var idi və mənə, o zaman bəzi problemlər həll oluna bilərdi. Necə ki, 1921-ci ildə Moskva anlaşması Türkiyə sərhədlərini çəkən anlaşmadır, bu münasibətlər çərçivəsində bəlkə də İrəvanla bağlı bəzi anlaşmalar əldə oluna bilərdi. Amma olmadı. Osmanlı da anlamaq lazımdır, bu savaştan yeni çıxmışdı. 1910-cu ildən 1918-ə qədər 8 il heç durmadan savaşmış bir ölkə idi. Üstəlik, buraya da ordu göndərdi.

- **İrəvanın ermənilərə verilməsinə bəzən "xəyanət" adlandıranlar da olur. Hesab edilir ki, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti buna razılıq verməyə bilirdi. Siz necə bilirsiniz, İrəvan ermənilərə verilməyə bilərdimi?**

- O, çox çətin məsələ idi. Çünki biz İrəvanı ermənilərə yox, ruslara verdik. Orada ruslar var idi. Hətta 1912-ci ildə İrəvanın türk əhalisi ermənilərdən daha çox idi. Biz ermənilərə heç nə vermədik, ruslara verdik, özü də məcburiyyətdən. Bu günün özündə də Ermənistanın arxasında duran gücün kim olduğunu hamımız bilir.

- **İrəvanın yenidən qaytarılması mümkündürmü?**

- Çox çətinidir. Belə şeylər dünyada mümkün deyil. Silahlə haranisa alıb oranı öz sərhədlərinə daxil etmək çox çətinidir. Fəqət, davamızı dünyaya anlatmağımız lazımdır. Ermənistan süni bir dövlətdir, belə bir dövlət yoxdur. Xocalını, Dağlıq Qarabağ həqiqətlərini dünyaya anlatmaq lazımdır. İrəvanın bizim tarixi torpaqlarımız olduğu barədə məlumatları yaymaq gerəkdir. Biz 600 ildir ki, ordaydıq. Mənim ulu babalarım İrəvana 1559-cu ildə Konyadan gəlmişdi. Çuxursaat deyilən bir yer idi. İqdır-İrəvan bölgəsi adlanırdı. Söhbət 600 ildən gədir. O zaman orda nə erməni, nə başqası vardı. Ora bizim yurdu-muzdur.

"Atam 1930-cu ilə qədər Atatürkün mühafizə alayındaydı"

- **Validələriniz İrəvanın hansı məhəlləsində yaşayıb, yeriniz-yurdunuz, evinizin qalıb-qalmadığı barədə məlumatınız varmı?**

- Təbii ki. Yerimizi, yurdu-muz bilərəm. Rəhmətlik əmim deyirdi ki, İrəvanın Təpəbaşı məhəlləsində iki malikanəmiz, sarayımız vardı. Onlar indiye qədər qalır, çünki görkəmli binalardır.

- **Xatirələrdən əlavə, İrəvanla bağlı nələr qalıb? Məsələn, ata-babanızdan qalan, xan nəslinin hansısa bir yadigarı, şəxsi əşyası varmı evinizdə?**

- Təəssüf ki, qalmayıb. Amma çoxlu sayda fotosəkillər var. Oradan Türkiyəyə başqa heç bir şey getirə bilmədilər. Çünki ailəmiz əvvəlcə Təbrizə

getdi, orada illərlə yaşadı. İzin verildikdən sonra isə Batumdan İstanbula gəldilər. Lakin ailəmiz Batuma gəldiyi zaman ruslar onların əllərindən hər şeylərini aldılar. Hətta mənim atamın marka kolleksiyası varmış, onu belə almışdılar. Heç bir şey getirə bilmədilər, hamısı orda qaldı. Ruslar hər zaman bu iddiada olublar ki, "Azərbaycan, İrəvan, türk yoxdur". Ona görə də bütün şəkilləri, arxivləri məhv etdilər.

- **Atatürkə Azərbaycanda böyük sayğular var. Amma eyni zamanda bəzi addımları bəzən müzakirələrə səbəb olur, mübahisələr doğurur. Məsələn, Məhəmməd Əmin**

vermək lazım idi. Ancaq bu, edilmədi. Birisi torpağı aldıqdan sonra onu öz xoşu ilə geri vermir. Üstəlik də Ermənistanın arxasında Rusiya, Amerika var. Amerika və Rusiyanın öz aralarında razılaşdığı yeganə məsələ ermənilərə dəstək verilməsidir.

- **Danışq yolu ilə torpaqların qaytarılması necə?**

- Verməzlər. Gedib güclə almısan. Amma indiki dövrə savaş məsələsi də asan deyil. Dediym kimi, Rusiya amili var, Moskva Qarabağın qaytarılmasına razılaşmaz. Azərbaycan güclü bir dövlətdir. Təbii ki, burdakı geopolitik məsələləri yaxşı

ca düşünmək lazımdır. Ermənistanın arxasında Rusiya var, amma eyni zamanda Rusiya Azərbaycanın da yaxın dostudur. Vaxtilə Rusiya ermənilərə "xeyr" desəydi, ermənilər Dağlıq Qarabağı ala bilməzdi.

- **Azərbaycanın da arxasında Türkiyə kimi qüdrətli qardaşı var. Türkiyə bu məsələdə nə edə bilər?**

- Türkiyənin mövqeyi bəllidir, biz hər zaman Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü müdafiə etmişik, edəcəyik də. Ancaq Türkiyə bu savaşa qoşulmaz. Çünki bu, böyük fəlakətlərə gətirib çıxarar. Mənim yanaşmam belədir ki, o halda Rusiya da müharibəyə qoşulacaq. Ruslarla savaşa qoşulmaq? Diplomatiya danışıqlarda, beynəlxalq səviyyəli müzakirələrdə bu həqiqətləri hər zaman, özü də məsələlərin tarixinə gedərək dilə gətirmək, bu ərazilərin dədə-baba torpağımız olduğunu söyləmək lazımdır. Təbii ki, İrəvanın da tarixi Azərbaycan ərazisi olduğunu demək lazımdır.

- **Turxan bəy, bildiyimə görə, Azərbaycana ilk gəlişinizdir. Bu gəlişinizdə təəssüratınızı da bilmək istərdim...**

- Bəli, bu, mənim Bakıya ilk gəlişimdir. Diaspor toplantısı ilə bağlı məni də dəvət etdilər. Ona görə də azərbaycanlı qardaşlarımıza çox təşəkkür edirəm. Türkiyədə də çox güclü bir Azərbaycan diasporu var, çox qiymətli insanlardır. Kaş ki, daha öncələr gələydim, amma qismət bu günəymiş. Uçaqdan Bakıya ilk enəndə gözlərimdən yaşlar axdı. Çünki bura bizim doğma yurdu-muzdur...

□ **Elsad PAŞASOY**
Foto: müəllifindir

Dejavyu

Zamin Hacı
 zaminhaci@gmail.com

Belə şeylər həyatda çox olur. Gedirsən bir yerə kabab yeməyə, görürsən orda eşşək dağlayırlar. Yaddaşının hansısa dərəsində bir xatirə qumıldanır: "Axi elə bil keçən dəfə də mən burda kabab yeyəndə eşşək dağlayırdılar, bəs hansı ağılla bura gəlmişəm?". Bax, dünyagörmüş millətlər belə psixoloji halın adını dejavyu qoyublar. Fransız sözü imiş, anlamı hərfi olaraq elə "bunu görmüşəm"dir. İndi sizə dəhi Üzeyir Hacıbəyliyəndən iki isti dejavyu yazım.

Demək, hazırda Bakının mərkəzi hissələri, bulvara gedən yollar Formula-1 yarışına görə bağlıdır. Hökumət xalqın pulu ilə keçirilən yarışa elə həmin xalqın qıraqdan baxmasına da imkan vermir, yolları palaza bürüyüblər. İndi gəlin Üzeyir bəyin 1907-ci il 22 aprelde "İrşad" qəzetində yazdığı felyetonu oxuyaq: "Hər kəs istəyir ki, istibdadın və üsuli keyfi-mayəşanın əməlini gözü ilə görsün, buyursun gəlsin bizim Bakıya. Bakıya gələndən sonra, bilərəm ürəyi qısılaçaqdır, çünki bu saat Bakı qızmağa başlayıb. Və ürəyi qısılandıqdan sonra durub bayıra çıxacaqdır və qabağına gələn adamlardan soruşacaqdır ki, burada sizin gəzməli yeriniz haradır? Deyəcəklər ki, məsələn, "pasaj qabağı". O da o saat gedəcək "pasaj qabağına" və gərəkdir ki, doğrudan da pasaj qabağında o qədər adam var ki, "iyne salsan yerə düşməz". Bir qədər burada gəzib görəcəkdir ki, xeyr ürəyi lap pis qısıılır, çünki bir tərəfdən Bakının istisi, bir tərəfdən adamların istisi onu hal təbindən çıxardacaqdır.

Belə olan surətdə onun yadına düşəcəkdir ki, Bakıda dərya var və bu dəryanın kənarı var ki, ona uşaqdan tutmuş böyüyə kimi hamı müsəlmanlar "naberejni" deyirlər. Gedəcək ora, bir qədər orada gəzəcəkdir, amma bir qəddərdən sonra baxıb görəcəkdir ki, naberejni hökumət qazaqları töylə qayıb at saxlayırlar və pis iyi də başa çökübüdür və özü də hiss edəcəkdir ki, günün hərarəti onun beynini bişirir, bir az da gəzə, gic qoyun kimi fırlanmağa başlayacaqdır. İş belə olanda, qabağına gələn bir allah bəndəsindən soruşacaqdır ki, ay balam, bu sizin şəhərinizdə heç ağacdən, bağdan, zaddan yoxdur, adam gedib bir az kölgələnsin? Allah bəndəsi deyəcəkdir ki, var. Bu soruşacaqdır ki, hardadır? Allah bəndəsi cavab verəcəkdir ki, filan yerdədir.

O da filan yerə gedib axırda bağı tapacaq. Amma görecekdir ki, qapısı bağlıdır. Gedəcək o biri qapısına, görecekdir o da bağlıdır. Gedəcək üçüncü qapıya, görecekdir o da bağlıdır. Soruşacaq ki, ay camaat bəs, bu bağa hardan girim? Deyəcəklər ki, matroslar zabastovka ələyibdirilər, deyəcək bəs, bunun bağa nə dəxli var? Deyəcəklər ki, nə bilək! Deyəcək, bəs bu bağı şəhər üçün kim saldı? Deyəcəklər ki, şəhər upravası. Deyəcək bəs şəhər upravası bağın bağlanmasına nə deyir? Deyəcəklər ki, heç zad demir. Deyəcəkdir ki, bəs, buna publika, camaat nə deyir? Deyəcəklər ki, camaatın başı qarışıqdır. Soruşacaqdır ki, nəyə? Deyəcəklər ki, öz işlərinə. Soruşacaqdır ki, bəs, işləri nədir? Deyəcəklər ki, qara pul güdmək və bir də adam öldürmək. Onda binəva qərib əhvalatı bilib deyəcəkdir ki, bəs elə isə, görünür, burada hökumət əhlinin keyfi kökdür".

İndi mən Üzeyir bəyin bu möhtəşəm əsərindən sonra nə yazım?

Yaxud, təzəlikcə Yaponiyada Tokionun qubernatoru istefa verdi. Çox güllünc səbəblər var - bizim pəncərədən baxanda. Sən demə guburnat iş məşinindən şəxsi bağına getmək üçün yararlanıb, bir də idarənin pulu ilə rəsm çəkmək üçün kağız alıbdır. Dəhşətdir. Gəlin Üzeyir bəyin elə həmin 1907-ci ildə, cəmi 4 gün sonra - 26 aprelde yazdığı başqa əsəri qısa ixtisarla oxuyaq. "Müsəlman kəndlisinin siyasi söhbəti" adlanır:

" - Atamoğlan emi! İndi sən bizim içimizdə ağıllı adamsan dayna! Özün də pristav qabağında söz danışsan. Şəhərə zədə də çox-çox gedib gəlirsən, bircə də görüm dünyada vəzir böyükdür, yoxsa vəkil?

- Əlbəttə, vəzir böyükdür!
 - Yaxşı, indi söz gəlişi, bu gün vəzir istəsə, sən bilirsən dayna, vəkili tutub qazamata sala bilermi?
 - Salar!
 - Vəkil də, söz gəlişi, istəsə guburnatı salar, elə deyilmi?
 - Bəli!
 - Guburnat da deməli, nəçənliyi salar?
 - Bəli!
 - Nəçənlik də pristavı salar?
 Bəli!

Pristav da yüzbaşını salar?
 Bəli!
 Yüzbaşı da, deməli bizi salar?
 Bəli!

Yaxşı, onda deməli, bu gün məsələn, vəzir istəsə vəkildən tutmuş bizə kimi cəmi camaatı tutub qazamata salar da?

Salmağına salar, amma qazamata bir elə yer olmaz..."
 Mən bu söhbətdən sonra durum təzədən Tokio guburnatını Hacıbala və sairə müəllimlərlə müqayisə edim - bəmbəllik olar. Kişi tarixi yazıb gedib, Formula-1 pisti kimi bir şeydir, qırağa çıxsaq avariya edərək.

Vyana anlaşmasının davamı - hər bə, yoxsa sülhə doğru?

Bu gün - iyunun 20-də Sankt-Peterburq şəhərində Rusiyanın təşəbbüsü ilə prezidentlər Vladimir Putin, İlham Əliyev və Serj Sərkisyan arasında iki və üçtərəfli formatda görüşlər olacaq. Rusiya dövlət başçısı öncə Azərbaycan və Ermənistan prezidentləri ilə ayrı-ayrılıqda görüşəcək, sonra isə üçtərəfli formatda danışıqlar olacaq. Əsas müzakirə mövzusu Dağlıq Qarabağdır.

Rusiya prezidentinin köməkçisi Yuri Uşakovun bildirdiyinə görə, Moskva münafişinin həllində tərəflərə kömək etməkdən ötrü aktiv addımlar atacaq. Bu xüsusda o, aprel ayında təmas xəttində döyüş əməliyyatlarının dayandırılmasında Rusiyanın həlledici rol oynadığını xatırladı. "İndi biz, təbii ki, ATƏT-in Minsk Qrupunun digər həmsədr dövlətləri ilə birgə və 2009-cu ildən 2013-cü ilədək dövrdə Rusiya, ABŞ və Fransa prezidentlərinin bəyanatlarında əksini tapmış prinsiplər əsasında öz vasitəçilik missiyamızı davam etdirməyə hazırıq" - Putinin köməkçisi bildirib. Onun sözlərinə görə, Rusiya belə bir mövqedən çıxış edir ki, münafişə tərəfləri 1994-cü ildə əldə olunmuş atəşkəsə ciddi şəkildə əməl etməlidir.

Kreml rəsmisinin açıqlamasına rəğmən, bir sıra analitiklər prezidentlərin sayca 5-ci olacaq (2007, 2008, 2009, 2010) bugünkü Peterburq görüşünü sırf Moskvanın əlahiddə təşəbbüsü kimi qiymətləndirir və problemin həllində onun konkret irəliləyişə nail olmaq istəyində daha çox, "güc nümayişi" kimi dəyərləndirirlər. ATƏT rəsmisinin bu görüşün quruma heç bir aidiyyətinin olmaması, onun təşkilində təşkilatın hər hansı rol oynamaması haqda verdiyi açıqlama sonuncu qənaəti möhkəmlədir.

Doğrudur, amerikalı vasitəçi Ceyms Uorlik Sankt-Peterburq danışıqlarına qatılacağını bildirib, ancaq təxminlər güclüdür ki, budəfəki görüşlər 16 may Vyana görüşünün və onun çərçivəsində əldə olunmuş ilk anlaşmaların davamı olmayacaq da bilər. Söhbət ilk növbədə təmas xəttində nəzarət mexanizmlərini gücləndirməklə bağlı irəli sürülən təkliflərdən gedir. Belə görünür ki, Rusiya sırf özünün atəşkəsə nəzarət mexanizmini təklif edə bilər.

Ümumiyyətlə, Peterburq danışıqları ilə ilgili proqnoz və gözləntilər yetərinə ehtiyatlı xarakter daşıyır və çox da nikbin deyil. Məsələn, politoloq Rasim Musabəyova görə, bu görüşün əsas yekunu o ola bilər ki, konfliktə cəlb olunmuş iki ölkə - Azərbaycan və Ermənistan üçün bir məsələ aydınlaşacaq: bu iki ölkəni nə gözləyir - herb, yoxsa sülh?

"Hərçənd, hamı bəyan edir ki, hərbi yol qəbul edilməzdir və sülh yolları aramaq lazımdır, bununla belə, sülh üçün hələ də heç bir praktik addım atılmayıb. Reallıq ondan ibarətdir ki, erməni işğalçı qüvvələrinin Azərbaycan ərazilərindən çıxması vaxtı bitib. Və indi Ermənistan bunu anlayaraq, ya əraziləri boşaltmaqla bağlı öhdəlik götürür,

Qarabağın taleyində daha bir kritik gün - nəzərlər 5-ci dəfə Piterdə!

Rusiyanın şimal paytaxtında prezidentlərin bu gün başlayan görüşü ən əvvəl müharibə məsələsinə aydınlıq gətirməlidir; görüş öncəsi Azərbaycanın hərbi təlimlərə start verməsi təkə işğalçıya güc nümayişi və xəbərdarlıq mesajı deyil; **qərblı ekspert:** "Bu dəfə müharibəni dayandıрмаq mümkün olmayacaq..."

ya da o, müharibə variantını seçməklə Azərbaycan ərazilərində ikinci erməni dövləti qurmaq üçün cəhdləri davam etdirir. Yaxud salım ki, Vyana görüşü rəğmən, nə Azərbaycan, nə də Ermənistan öz hərbi texnikasını təmas xəttindən geri çəkməyib. Vəziyyət kifayət qədər kövrəkdir" - politoloq vurğulayıb.

Bəs Moskva münafişə tərəflərinin üzərinə müharibə etməmək öhdəliyi qoya bilermi? Suala cavab verməkdən öncə qeyd edək ki, Sankt-Peterburq görüşü ərəfəsində belli olub ki, ABŞ-ın təklifi ilə Vyana görüşündə qəbul edilən münafişə zonasında hadisələrin araşdırma mexanizmlərinin quraşdırılması təxirə salınıb. Buna səbəb kimi isə belə mexanizmlərin qurulması üçün vasitəçilərdə lazımı maliyyə vasitəsinin olmaması göstərilir. Vəsait isə böyük həcmdə tələb olunur. Bu bərədə erməni nəşrlərindən biri yazıb.

"Buraya xüsusi mexanizmin quraşdırılması və daimi nəzarət daxildir. Artıq hakimiyyətdə də qəbul ediblər ki, mexanizmlər bu il quraşdırılmayacaq. Güman ki, maliyyə məsələsinin həlli də uzun zaman alacaq. Prezidentlərin iyunun 20-də Sankt-Peterburqda keçiriləcək görüşündə də yəqin ki, bu məsələ ümumiyyətlə, müzakirə olunmayacaq" - mənbə vurğulayıb.

Yeri gəlmişkən, Azərbaycanla yanaşı, Rusiya da bu ideyaya qarşıdır. Çünki onun qəbul edilməsi Azərbaycanın öz ərazi bütövlüyünün bərpası üçün müharibə etmək hüququnu əlinə alır. Atəşkəsə nəzarət mexanizminin quraşdırılması, müşahidə missiyası əməkdaşlarının sayının artması isə ABŞ-ın

münafişədə təşəbbüsü ələ alması ilə nəticələne bilər ki, bu da Rusiyanın maraqlarına uyğun deyil.

Məlumatlara görə, Rusiya görüşə 2011-ci ildə qəbul olunmuş "Kazan formulu" ilə gəlir. Bu da ilkin mərhələdə Qarabağ ətrafı rayonlardan 5, yaxud 6-sının qaytarılmasını nəzərdə tutur...

Bu arada Qarabağ münafişəsi üzrə nüfuzlu beynəlxalq ekspert, "Qara Bağ" kitabının müəllifi Tomas de Vaal konflikt ətrafındakı vəziyyətə dair maraqlı proqnozlarla çıxış edib (Virtualaz.org). Müəllifə görə, aprel döyüşləri Dağlıq Qarabağ ətrafında yeni təhlükəsizlik boşluğunu üzə çıxarıb. Onun fikrincə, ABŞ, Rusiya və Fransa Azərbaycan və Ermənistan prezidentlərinin Vyana görüşünü təşkil etməklə bu boşluğu doldurmağa çalışıb. Həmin görüşdə razılaşdırılıb ki, tərəflər atəşkəsin monitorinqinin möhkəmləndirilməsinə dair təklifləri qəbul edir və münafişənin nişanlanması üçün danışıqlara başlayırlar.

Müəllifə görə, danışıqların növbəti raundu haqda razılaşma əldə olunsada yeni toqquşmaların alovlanması riski yüksək olaraq qalır. Tomas de Vaal yazır ki, 2015-ci ilin sonlarında müdafiə naziri Zakir Həsənov 2016-cı ildə Qarabağ torpaqlarının işğalçıların ayaqları altında od tutub yanacağı haqda xəbərdarlıq edib.

Ekspert aprel döyüşlərindən sonra münafişənin gələcəyinin necə olacağını proqnozlaşdırmağın çətin olduğunu söyləyib: "Ya yeni siyasi proses başlayıb nəticələr verəcək, ya böyük müharibə olacaq". Onun fikrincə, regionda emosiyalar

olduqca yüksəkdir və atəşkəs rejimi çox kövrəkdir. "Bir məsələ aydındır ki, müharibənin yeni mərhələsinə dayandırmaq əvvəlki toqquşmalar kimi mümkün olmayacaq. Ehtimal ki, bu müharibə daha geniş coğrafiyanı əhatə edəcək, daha dağıdıcı silahlər işə düşəcək, daha çox qan axacaq" - Tomas de Vaal xəbərdarlıq edib. Onun əminliyinə görə, təhlükəsizlik boşluğunu ancaq münafişənin həllinə aparın uzunmüddətli beynəlxalq təkanla doldurmaq olar.

Maraqlıdır ki, Peterburq görüşünə bir gün qalmış Azərbaycan cəbhə boyu bölgədə və Naxçıvanda 25 min hərbi qulluqçunun, yüzlərlə zirehli texnika və artilleriya qursunun cəlb olunduğu geniş miqyaslı hərbi təlimlərə başlayıb. Bu təlimlər 2016-cı ilin planına uyğun olsa da, bir çox siyasi təhlilçilər bunu əslə təsadüfi saymır və haqlı olaraq, qarşıdakı görüş ərəfəsi işğalçıya psixoloji təzyi, xəbərdarlıq kimi dəyərləndirirlər.

Əslində Bakının xəbərdarlığı təkə işğalçıya deyil, həm də işğalçı Ermənistanı ədalətli sülhə kökləməyə tələsmək istəməyən vasitəçi dövlətlərə ünvanlıdır. Ötən həftəsonu QMI-dəki iftar süfrəsinə qatılan prezident İlham Əliyev bunu bir daha aydın şəkildə diqqətə çatdırıb. Ölkə başçısı deyib ki, münafişənin qısa zamanda həlli ilə bağlı konkret addımların atılmasının vaxtı çatıb. "Vasitəçilər də başa düşməlidirlər ki, bu münafişə dondurulmuş deyil. Aprel döyüşləri Ermənistan rəhbərliyinə yaxşı dərs oldu. Azərbaycan qazandığı üstünlüyü heç vaxt əldən verməyəcək" - ölkə başçısı vurğulayıb.

□ **Analitik xidmət**

Azərbaycan Silahlı Qüvvələri iyunun 19-dan 24-dək qoşunların idarəetmə orqanları, eləcə də birlik, birləşmə və hərbi hissələrin iştirakı ilə operativ-taktiki təlimlər keçirəcək. Bu barədə Müdafiə Nazirliyinin mətbuat xidməti məlumat yayıb. Məlumatda deyilir ki, müdafiə naziri Zakir Həsənovun rəhbərliyi altında keçiriləcək təlimlərə 25000 nəfərədək şəxsi heyət, 300-dən çox tank və zirehli döyüş maşını, 100-dən artıq raket və artilleriya qurğusu, 40-dək hərbi aviasiya və 30-dan çox hava hücumundan müdafiə sistemləri, Hərbi Dəniz Qüvvələrinin gəmi birləşməsi və Xüsusi Təyinatlı Qüvvələrin bölmələri cəlb olunacaq.

Təlimlərin keçirilmə ərazisi olaraq cəbhəboyu zonada və Naxçıvan Muxtar Respublikasında yerləşən poliqonlar, eləcə də Xəzər dənizinin Azərbaycan sektoru müəyyən edilmiş. Mətbuat xidməti bildirir ki, təlimlərin əsas məqsədi birlik və birləşmə komandanlıqlarının qoşunların və döyüş sistemlərinin idarə edilməsi vərdişlərinin təkmilləşdirilməsindən, eləcə də ağır şəraitdə aparılan müasir ümumqoşun döyüşünün hərbi elementlərinin qarşılıqlı fəaliyyəti və döyüş uzlaşmasının səviyyəsinin artırılmasından ibarətdir. "Bu təlimlərin əsas xüsusiyyəti güclü müdafiəyə malik şərti düşmən nəzərə alınmaqla əməliyyatların silahlanmada olan yeni texnoloji vasitələrin və silahların geniş tətbiqi ilə keçirilməsidir. Təlimlər zamanı qoşunların yüksək döyüşə hazırlıq səviyyəsinə gətirilmə qabiliyyəti, onların yenedən qruplaşması üzrə tədbirlərin keçirilməsi, həmçinin döyüş və maddi-texniki təminat məsələləri yoxlanılacaq. Təlimin mərhələlərindən birində döyüş atışları yerinə yetiriləcək", - Müdafiə Nazirliyi bildirir.

Azərbaycan Ordusunun təlimləri Azərbaycan və Ermənistan prezidentlərinin Sankt-Peterburq görüşünün keçirildiyi zamana təsadüf edir. Prezidentlər Sankt-Peterburqda iyunun 20-də görüşəcəklər. Yerli ekspertlər bu hərbi təlimləri həm də ehtimal edilən yeni hərbi əməliyyatlar qabağı bir mesaj kimi dəyərləndirirlər. Həmçinin təlimlər nəticə gözlənilməyən prezidentlərin görüşü ərəfəsində Rusiyaya mövqe nümayişi cəhdi kimi də dəyərləndirilir.

Ekspert Elxan Şahinoğlu musavat.com-a bildirdi ki, hərbi təlimlər əvvəldən planlaşdırıldığı kimi həyata keçirilir, ancaq burada bir mesaj da var: "Bu il üçün Müdafiə Nazirliyinin müəyyən planlaşdırılması var, ona uyğun keçirilir. Amma buna baxmayaraq, düşünürəm ki, burada bir mesaj mahiyyəti də var. Yeni iyunun 20-də Azərbaycan və Ermənistan prezidentləri Rusiya prezidentinin vasitəçiliyi ilə Sankt-Peterburqda görüşəcəklər. Böyük ehtimalla, bu görüşdən də nəticə çıxmayacaq. Artıq Azərbaycan prezidenti İlham Əliyevin də bununla bağlı iştirakı xarakterli fikirləri olub. O bildirdi ki, biz daha iyirmi il danışıqlar aparasız deyilik. Bu təlimlər bir növ mesajdır Rusiya prezidentinə, yəni biz

əvvəlcədən planlaşdırılrsa da, həm də güc nümayişidir: "Prezidentlərin görüşü ilə birbaşa əlaqəsi yoxdur. Hər bir hərbi təlim ölkənin gücünün və qüdrətinin göstəricisidir. Bu təlimlər ötən ildən planlaşdırılıb. Aprel hadisələrindən sonra prezidentlərin görüşü iyunun sonlarına razılaşdırıldı. Təlimlər də bu ərəfəyə düşdü. İyunun 26-sı silahlı

lir ki, yenə də Rusiya bu məsələni uzatmaq istəyir, bunun üçün ortaya hansısa planlar atacaq. Putinin hansısa planlarından danışılır. Əslində qal-sa, Putinin çox mühüm planı var. Mən ona görə mühüm adlandıram ki, status-kvonun saxlanmasına hesablanmış addımlardır. Rusiyanın xarici işlər naziri Sergey Lavrov bu yaxınlarda yenə bəyan etdi ki,

Azərbaycanın başlatdığı hərbi təlimlər - güc nümayişi, yoxsa müharibə mesajı?

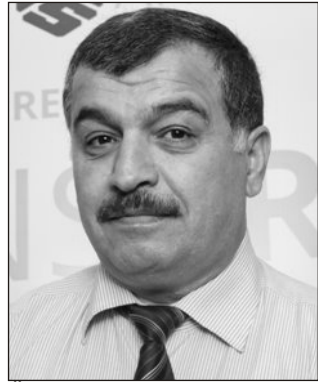
Ekspertlər prezidentlərin görüşü ərəfəsində başlanan genişmiqyaslı təlimləri dəyərləndirirlər...

Elxan Şahinoğlu

uzun müddət bu şəkildə davam edə bilmərik. Yeni əgər Rusiya Ermənistan hakimiyyətinə təsir edərək Dağlıq Qarabağ ətrafındakı rayonların boşaldılmasını sürətləndirməyəcəksə, atəşkəs müvəqqəti xarakter daşıyacaq. Çünki yeni bir ideya yoxdur danışıqlarla bağlı. Yenə Kazan prinsiplərini masa üzərinə qoyacaqlar. Bu prinsiplər bizi tam olaraq razı salmır, orada referendumun tarixi ilə bağlı maddə var. Amma Putin aprelin atəşkəsinin həm də memarıdır. Yeni sülhə nail olunmasa belə, çalışacaq ki, atəşkəs qorunsun. Çünki atəşkəs pozulsa, Putin simasını itirəcək. Ona görə çalışılır ki, atəşkəs uzun müddət davam etsin. Bu da bizim maraqlarımıza cavab vermir. Ona görə bu hərbi təlimlər vasitəsi ilə bir növ Rusiya hakimiyyətinə bir mesaj göndərilir ki, danışıqlarda nəticə olmazsa, növbəti aylarda atəşkəsin pozulması ehtimalı arta bilər".

Ekspert Üzeyir Cəfərov da musavat.com-a açıqlamasında qeyd edib ki, təlimlər

Üzeyir Cəfərov

qüvvələr günüdür. Bizdə bir qayda formalaşmış ki, təlimlər keçirilir, hətta ölkə başçısı bu təlimlərdə iştirak edir. Amma 25 min şəxsi heyət, yuzdən artıq artilleriya qurğusu böyük rəqəmdir. Ruslar bunu Azərbaycan tarixinin ən böyük hərbi təlimi kimi qeyd edirlər. Amma Azərbaycan say etibarını bəzi dəstəkləri var. Həm hərbi formada, həm diplomatik formada dəstək var. Xırda oyunlar ki, oynanılır, Rusiya qoşunları Ermənistandan çıxarılsın, yaxud başqa fikirlər, bunlar hamısı oyundur. Ermənistan da gözəl bilir ki, Rusiya olmasa, Ermənistan çökər. Rusiyanın da imkanları çox geniş deyil ki, özünə hansısa əlavə yük etsin. Təlimlər bu nöqtəyi-nəzərdən mesaj olmalıdır ki, təsiri addımlar at-sınlar. Təsiri addımlar atmasalar, ordu artıq gözləməkdən yorulub və vəziyyət yaxşı olmayacaq. Hərbi təlimlərin praktik tətbiqi ola bilər. Danışıqlar nəticə verməyəcək. Ermənilər növbəti təxribata can atacaq, Azərbaycan da bunun qarşılığında məcbur qalacaq ki, müəyyən addımlar at-sın. Addımların da adı çox ağır silahlı toqquşmadır".

Ekspertin sözlərinə görə, Dağlıq Qarabağla bağlı Azərbaycanın heç vaxt olmayan şansı var: "Yeni şans var ki, münasibə hərbi baxımdan həllini tapsın. Çünki ATƏT bi-

tərəflərə daha çox aprelin əvvəllərində baş verən hadisələr fonunda status-kvonun bu formada saxlanılması sərf edir. Bu da daha çox erməni və rus maraqlarına sərf edir. Azərbaycan bu vəziyyətlə barışmamalıdır. Hesab edirik ki, bizim Xarici İşlər Nazirliyi daha sərt addımlar atmalıdır. Mən şəxsən çox narahatam, bu məsələni bu qədər uzatmaqla ortalıqda başqa niyyətlər var. Artıq ATƏT də başa düşür ki, Rusiya heç bir halda Dağlıq Qarabağ məsələsinin həllində maraqlı deyil. Aprel hadisələrindən iki aya vaxt keçib, Rusiya heç bir əməli addım atmaq istəmir. Əksinə, Ermənistanı şirnikləndirir, Ermənistan bəzi dəstəkləri var. Həm hərbi formada, həm diplomatik formada dəstək var. Xırda oyunlar ki, oynanılır, Rusiya qoşunları Ermənistandan çıxarılsın, yaxud başqa fikirlər, bunlar hamısı oyundur. Ermənistan da gözəl bilir ki, Rusiya olmasa, Ermənistan çökər. Rusiyanın da imkanları çox geniş deyil ki, özünə hansısa əlavə yük etsin. Təlimlər bu nöqtəyi-nəzərdən mesaj olmalıdır ki, təsiri addımlar at-sınlar. Təsiri addımlar atmasalar, ordu artıq gözləməkdən yorulub və vəziyyət yaxşı olmayacaq. Hərbi təlimlərin praktik tətbiqi ola bilər. Danışıqlar nəticə verməyəcək. Ermənilər növbəti təxribata can atacaq, Azərbaycan da bunun qarşılığında məcbur qalacaq ki, müəyyən addımlar at-sın. Addımların da adı çox ağır silahlı toqquşmadır".

□ Rəy RƏFİYEVA

Təkrar seçkinin tanış mənzərəsi

Xalid KAZIMLI

Bu ölkədə keçirilən seçkilərin halallığından, dürüstlüyündən əlini çoxdan yumuş adamlar hər dəfə iddiaların yeni bir seçki prosesinə qatılmasını görəndə heyrtlənirlər.

Əslində o adamları qınamaq yox, alqışlamaq lazımdır ki, ölkədəki seçki mühitinin spesifikliyini bilib-bilə, özlərində güc tapır, bu anormal atmosferi dəyişmək üçün, vəsait, enerji, səsbə xərcləyirlər.

Bu ölkədə nə vaxtsa dəyişiklik olacaqsə, mütləq xalqın iradəsiylə, seçkilər yolu ilə olmalıdır. Başqa yolu yoxdur.

Uduzacağı, uduzduzalacağı, çəkdiyi zəhmət, xərc-xəsəretin boşuna gedəcəyini bilib-bilə entuziazmla seçkiyə qoşulmaq hər adamın işi deyil.

Düzdür, hər dəfə namizədlərin daxilində "bu dəfə fərqli olacaq" inamı baş qaldırır, amma ölkədəxili realığa beləd olanlar bilirlər ki, bu inam o şübhəni heç vaxt üstələmir. Ən yaxşı halda onların nisbəti 50:50-yə olur.

Hərçənd seçki kampaniyasının başladığı ilk vaxtlarda bir çox əlamətlərdən prosesin tanış marşrutla, yoxsa fərqli yollarla irəliləyəcəyini sezmək olur. Yenə də hər şeyin yaxşı, fərqli olacağına inam, bir çox rəsmilərin verdikləri vəd seçkiyə qoşulanların fikrini çaşdırır.

Hansısa seçki dairəsində namizədliyini irəli sürmüş iddialı şəxsə nə lazımdır ki? Kimsə "xalqın səsini al, mandatını qazan" desin. Vəssalam. Və bu sözü çox zaman deyirlər.

Fəqət verilən vədlər realıqla uyğundur. Qarşı tərəf də o yeganə mandatı qamarlamaq üçün əlindəki bütün resursları işə salır, boşluq buraxmır, bütün niçəqlərdən yararlanır. Bunların bir çoxu seçki qanunvericiliyinə uyğundur, uyğun deyil, fərqi yoxdur. Məqsəd seçilməkdir və iqtidar komandasının orta manqasına daxil olan namizədin əlində inzibati resurslar ona bu məqsədə çatmaq üçün kömək edəcək. Kim imtina edər?

Bu günlərdə keçirilən təkrar parlament seçkiləri də eyni ssenariylə başa çatdı.

MSK 90 sayılı Ağdaş seçki dairəsi üzrə Milli Məclisə keçirilən təkrar seçkilərdə Yeni Azərbaycan Partiyasının namizədi Cavid Osmanovun 85 faiz səsle öndə olduğunu, ikinci yerdə qərarlaşan Ümid Partiyasının namizədi İqbal Ağazadənin isə 7,84 faiz səs topladığını bəyan edib.

Necə də tanış mənzərədir. Bu ölkədə həmişə belədir - sanki hakim partiyanın namizədi öz əsas rəqibinin on misli qədər səs almasa, haram olar.

Bəs yerdə qalan namizədlər? Axı onların sayı 5 idi. Demək, bu beş nəfər iddialı yerdə qalan səsələrin cəmi-cümlətini 5 faizini toplaya bilib. Hərəsinə ortalama 1 faiz düşür.

Belə seçki olarmı? Deputatlığa namizədliyini sürən, özünü buna hazır hesab edən şəxsin öz doğma rayonunda, qohum-əqrəbalının, dost-tanışlarının yaşadığı bir məkanda cəmi bir faiz səs alması absurddur. İH başçısının müavini olan adamın da bu qədər səsi birdən toplaması da anormaldır.

Normalda bu cür seçkilərdə ikinci tur olmalıdır və seçkinin qalibi ikinci turda müəyyənləşməlidir. Bütün demokratik ölkələrdə yeddi iddialının qatıldığı seçkidə məhz elə olur.

Əks təqdirdə bunun harası seçkidir? Adam seçkinin ilk turunda 85 faiz səs toplayacaq qədər parlaq şəxsiyyətdirsə, nüfuzludursa, başqalarının seçkidə nə işi var?

Təbii ki, biz seçki prosesinin necə keçirildiyini, səsələrin necə toplandığını, necə sayıldığını yaxşı bilirik. Bunu hamı bilir. Bu üzəndir ki, aparıcı siyasi müxalifət partiyalarının iddialı şəxsləri artıq bu cür seçkilərə qatılmırlar, nə vaxtsa əlverişli və normal seçki mühitinin formalaşacağını gözləyirlər.

Amma bu öz-özünə baş verməyəcək, siyasi qüvvələrin birgə səyi, xalqın fəallığı nəticəsində baş verəcək.

Heç bu durumun alınmasında beynəlxalq üstqurum təşkilatlarının missiyalarına, xarici müşahidəçilərin roluna da etibar yoxdur.

Sırağın Avropa Şurası Parlament Assambleyasının müşahidəçiləri Sezar Florin Preda, Stefan Şennak, Alen Desteksi və Boqdan Torkatoriu seçki məntəqələrində səsvermə prosesini müşahidə ediblər və AŞPA Monitoring Komitəsinin həmməruzəçisi Stefan Şennak deyib ki, səsvermə şəffaf və demokratik keçir, səsvermə prosesi qanunvericiliyin tələblərinə uyğun aparılır.

Bizim seçki məmurları xarici müşahidəçiləri aldatmağı, tovlamağı çox gözəl bacarırlar. Xüsusilə aldanmağa hazır olan müşahidəçilərlə daha rahat işləyə bilirlər.

Görünür, biz hələ bir müddət də seçkilər və onun nəticələri ilə bağlı permanent məyusluq yaşayacağıq. Tunelin sonunda işıq görünür.

Kimə atım, qabağa düşüm?

Sevinc TELMANQIZI
s.qurbanova@gmail.com

Hər gün evdən işə gələndə yaşayırıq bu həyəcanı. Oyunları boş verin, ondan əvvəl də vardı. Sırağün bəh-bəhlə təmir edib, istifadə verdikləri asfaltı yenə, yenidən, eyni qayda da söküb, "təmir gedir" elanı vurub, yolu bağlayanda hirsdən dil-dodağımızı gəmiririk. "Pulumuz belə çoxdur?" deyə gileylənirik, mənzilbaşına çatmaq üçün arxa, dar dalanlarda maşınlarımızın "içalatını" məhv edib, sonra yenidən usta yanına gedəndə əsəbimiz çarxa çıxır. Sonra da baxırıq, böyüyük magistrall yollara. Siz prospekt asfaltlarına baxmayın, onlar qızın "xırım-xırda" cehizləridir. O 30-40 il zamanət verilən, uğruna 600-700 milyon manat xərclənən yollara diqqət kəsilin. Birini o gün gördüm. Bakı-Quba-Rusiya yolunun bir hissəsi idi, yenidən söküldülər. Niyə? Yəqin ki, yenə kiminsə könlünə yeni villa düşmüşdü, uşağını xaricə oxutmaq üçün pula ehtiyacı vardı, bədbəddə arvad hansısa rəfiqəsinin brilyant komplektinə paxıllıq etmişdi. Biz hərdən məsələlərə çox global yanaşırıq, amma belə korrupsiyaların arxasında çox vaxt cüzi, cılız məişət qayğıları dayanır.

Bu isə olduqca zərərli tendensiyadır. Təsəvvür edin, korrupsiya bulaşıcı xəstəlik kimi yayılır. Hər öz "kruqunda", bacardığı miqyasda edir. Ötən bir neçə həftəm kirayə bağ axtarışında keçib. İnsanların fürsətçiliyi, "kimə atım, qabağa düşüm" həyat prinsipi qarşısında rəsmən diz çökmüşəm. Təsəvvür edin ki, heç bir komfortu, dəbdəbəsi olmayan bağlara görə aylıq 1000-1500 manat kirayə haqqı qoyublar. Kirayə haqqı üçün üçrəqəmli qiymət təklif edənə, bunu tələb edənə döyürlər. Bu anormal tarifi sənə soruşursan, deyir, "mən il boyu gözümü bu 3 aya dikmişəm". Yəni, açıq-aşkar etiraf edir ki, sənə bu 3 ayda yolunacaq qaz kimi yanaşır, sən onun qış üçün təminatının açarsan, kreditlərinin ödənmə məntəqəsi, qızının cehiz qarantı və sair və ilaxır.

İstirahət mərkəzlərində də həmçinin. Peşmansan iki ağacın baş-başa verdiyi məkana nəfəsini dərmək üçün ayaq basasan. Çay dəstgahı demir, yemək demir... hər şeydə adamı aldatmağa, qaz kimi yolmağa çalışırlar. Soruşsan məntiqi bağ sahibininki kimidir: bütün gözünü bu aylara dikib. O da həmin korrupsioner məmurun, asfaltı hər ay qaşıyan icra başçısının mini formasıdır. Sadəcə imkanı kafe açmağa, burda adam aldatmağa çatıb. Böyüyüb-böyüyüb bəlkə də icra hakimiyyətində kafe işlədəcək, kim bilir?

Həmin şəxslərin müştərilərə qarşı bu cür rahat davranmalarının isə bir səbəbi var: bir də bu müştərini harda görəcəm, nə qoparsam kardır... Sonra da biz deyirik ki, ölkədə turizmin anası niyə ağlayıb. Hər məkanda başımıza belə corab hörürlərsə, hər birimizin beş-on belə travmalı hekayəmiz varsa, bu turizm deyilən nəsnə kimin, nəyin hesabına inkişaf etməlidir? Marsiançiklərin?

Marsiançik demiş, dünən Enrike İqlesiasın konsertində onun boynuna hoppanan qızıcığaz barədə hamı, necə deyirlər, atəş püskürür. Qeyrət əldən gedib, namusu da itə atıblar sən demə... Cənablar, bəlkə heç kəs özünü başqa planetdən gəlmiş kimi aparmasın, he? Ekranlarda onun-bunun boynuna(!!!) atılmaq hesabına məşhur olanları hər gün izləyirsiniz, alqışlayırsınız axı. Onların dediklərini az qala Quran ayəsi hesab edirsiniz. Bu kimilərinin sözləri ilə qız ərə verib, oğul evləndirirsiniz. Sadəcə əsas məsələ odur ki, siz onların harda kimin boynuna atılmalarını görməmişiz. Görməmişsə, müqəddəsdilər? Və gücünüz ərgən bir qıza çatır? Onun ömründə birçə dəfə yaşadığı bir həyəcanı, bəlkə də çılğınlığı görməzlikdən gəlmək əvəzinə, nifrət qusmağı daha uyğun hesab edirsiniz?

İlk daşı günahı olmayan atsın deyiblər... Yerdə daş çoxdur. Qolunuzda təpər varmı?

Milli valyuta olan manat yenidən cüzi olaraq ucuzlaşmaqdadır. Ekspertlər yenidən manatın dəyərdən düşməsi ehtimallarına diqqət çəkiblər. Bildirilir ki, FES-in uçot dərəcəsinə artırmaması dolların bahalaşmasının qarşısını müvəqqəti alsada, təhlükə sovuşmayıb. Üstəlik, FES-in iyul ayında da toplantısı gözlənilir.

Ekspertlər qeyd ediblər ki, bir il ərzində manatın kəskin ucuzlaşması təhlükəsi qalmaqdadır. "Formula 1" yarışları ilə bağlı ölkəyə gələn xarici valyuta isə manatla bağlı proseslərə təsir etmək gücündə deyil, çünki turistlər az, xərclənən valyuta da yetərli deyil.

Ekspert Əkrəm Həsənov musavat.com-a bildirib ki, manat yaydan normal şəkildə, dəyər itirmədən çıxıb bilər: "Dolların ucuzlaşması ehtimalı yoxdur. Dollar 1,60 manata qədər gedib çıxıb bilər. Bunu gözləmək lazımdır. Çünki ABŞ-in Federal Ehtiyat Sistemi uçot dərəcəsinə hələlik qaldırmadı. Amma prinsipcə, əvvəl-axır bu il ərzində qaldıracaq. Ona görə də yaxın aylarda dolların dünyada ciddi şəkildə bahalaşması gözlənilir. Azərbaycanda dollar-manat nisbəti yalnız FES-in faizinə bağlı deyil. Həmçinin, Azərbaycana gələn dollarla bağlıdır. Azərbaycana gələn dollar ehtiyatı azalır. Amma yay

Manat yaydan

"salamat" çıxıb bilərmi?

Ekspertlər yenidən milli valyutanın durumuna diqqət çəkirlər, çünki...

ərzində elə böyük sürətlə azalmayacaq. Buna görə indi devalvasiya gözləmək lazım deyil. İyun, iyul, avqust aylarında devalvasiya gözlənilir. Amma cüzi ucuzlaşma gözlənilir. Uzunmüddətli perspektivdə isə istənilən halda ucuzlaşma ləbəldir. Bir il ərzində dolların kəskin bahalaşması ehtimalı

çox böyükdür". Ekspert Natiq Cəfəri isə qeyd edib ki, manatın taleyi həmişə iki əsas amildən asılı olur: "Manat dünya bazarında neftin qiymətindən və dolların dünya bazarında indeksinin səviyyəsindən asılı olur. Qonşu ölkələrdə milli valyutaların dollara qarşı ucuzlaşması istər-istəməz Azer-

baycana da təsir göstərir. Son zamanlar görünən odur ki, FES-in gələcəkdə alacağı qərarlara hazırlıq məqsədilə qonşu ölkələrdə milli valyutaların dəyərdən düşməsi prosesi yenidən sürətlənib. Neft bazarında da qeyri-müəyyənlik qalmaqdadır. Ekspertlərin dediyinə görə, bu ilin ortalama qiyməti 45 dollar ətrafında olacaq. Bu amilləri nəzərə alaraq düşünürəm ki, manata qarşı təzyiqlər də getdikcə artacaq. Bir müddət sonra Azərbaycan Mərkəzi Bank məcburən manatın getdikcə yumşalmasını həyata keçirməyə başlayacaq. Yay aylarına təsadüf etməsi mümkündür, amma kəskin artımların olacağını gözləmirəm. Bununla belə, manatın dəyər-

dən düşməsinə izləyəcəyik. FES növbəti dəfə faizi qaldırırsa qəddər bu, davam edəcək. Əgər bu, baş verəcəksə, təbii ki, yay aylarında manatın vəziyyəti yenidən acınacaqlı olacaq. Üstəlik, neftin qiymətləri də düşməyə başlasa, bu, manata olan təzyiqləri artıracaq".

□ Rəy RƏFİYEVA

Bakıda tikinti özbaşınalığı

Təhlükəsizliyimizi heçə sayan YDM-lər və onların yanında obyekt tikənlər...

Yanacaq Doldurma Məntəqələrinin (YDM) ətrafında yaşayış məntəqələrinin salınması və ya onların yaşayış məntəqələri ətrafında tikilməsi təhlükəli olsa da, Bakıda buna əməl edilmir. Son zamanlar bəzi YDM-lər ətrafında yeni yaşayış binalarının tikintisinə başlanılıb.

Musavat.com-un məlumatına görə, təhlükəsizlik tədbirlərinə əməl olunmadığı halda YDM-lərin yaşayış binalarından ən azı 50 metr məsafədə yerləşməsi nəzərdə tutulur.

FHN Dövlət Yanğın Nəzarəti Xidmətinin Yanğına qarşı təbliğat şöbəsinin rəisi, daxili xidmət polkovniki Hikmət Xudiyevin "Yanacaq doldurma məntəqələri: yanğın-partlayış təhlükəsizliyi üçün zəruri tədbirlər" başlıqlı yazısında qeyd edilir: "Yeraltı maye yanacaq saxlama çənləri olan yanacaq doldurma məntəqələrinin məktəbəqədər uşaq müəssisələrindən, stasionar müalicə müəssisələrindən, yaşayış, ictimai bina və qurğuların divarlarından ən azı 50 metr məsafədə tikilib-quraşdırılması tövsiyə olunur. Bu məsafə yanacaq paylama kolonkalarından və yeraltı maye yanacaq saxlama çənlərindən hesablanmalıdır"...

Ancaq paytaxt Bakının bir neçə yerində apardığımız müşahidələr göstərir ki, qeyd edilən təhlükəsizlik tədbirlərinə

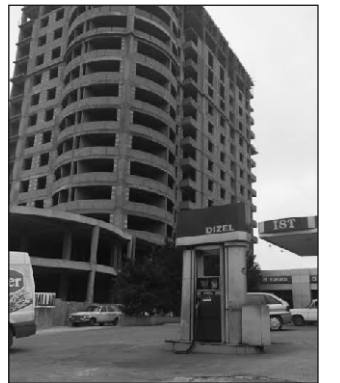

heç də əməl edilmir.

YDM-lərin 3-5 metrliyində bu gün də yaşayış binaları tikilir. Təhlükə göz görə-görə ucaldılsa da nədənsə aidiyyəti qurumlar bununla bağlı heç bir tədbir görmür.

Bir neçə dəfə paytaxtda yaşayış binalarının, insanların sıx

olduğu məntəqələrin yaxınlığında yerləşən YDM-lərdə qəzalar baş verib. Zaman-zaman yaşayış binaları ilə əhatə olunmuş YDM-lər məsələsi gündəmə gəlib. Hansı ki, onlar binaların, ictimai obyektlərin bir neçə metrliyində yerləşir. Belə olan

halda baş verə bilməyəcək istənilən partlayışda faciənin miqyasının geniş olması qaçılmaz ola bilər. Lakin bu məsələ dəfələrlə gündəmə gətirilsə də, nəticə əldə olunmur.

"Təhlükəsizlikə bağlı YDM-lərlə yaşayış məntəqələri arasında məsafənin 50 metr olaraq nəzərdə tutulması doğru deyil". Bunu musavat.com-a tikinti təhlükəsizliyi ilə bağlı danışarkən ekspert Rəşad Vəliyevin deyir.

Onun sözlərinə görə, YDM-lərdə kiçik qəzalara yanaşı böyük partlayışların da olması mümkündür: "50 metr məsafə olanda baş verə biləcək kiçik yanğınlıq təhlükəsiz ola bilər. Ancaq bunu da nəzərə almalıyıq ki, yanacaq dolu çənlərin olduğu belə məntəqələrdə yanğınlardan, qəzalardan sonra partlayışlar da baş verə bilər. Avropa ölkələrində belə deyil. Hətta qonşu ölkə Türkiyədə də. Diqqət yetirərsiniz görə bilərsiniz ki, həmin ölkələrdə YDM-lər ətrafında heç bir obyekt yoxdur. Bu da təhlükəsizliyə tam şəkildə əməl olunması deməkdir. Biz də isə binaların altında, şəhərin ən sıx küçələrində belə YDM-lər var. Buna əvvəlcə icra hakimiyyətləri tikinti icazə verərək nəzarət etməlidir. Sonra isə FHN və aidiyyəti üzrə digər dövlət qurumları bunu diqqətdə saxlamalıdır".

□ İ.Muradov
□ Fotolar müəllifindir

Ümid və gözləntilər indi də Azərbaycan, Rusiya və Ermənistan prezidentlərinin bu gün Sankt-Peterburqda keçiriləcək görüşünə bağlanıb. Sözsüz ki, bu görüşdə də möcüzə baş verməyəcək. Möcüzə lazım da deyil. Sadəcə, Dağlıq Qarabağ konfliktini ətrafında son aylar yaranmış kifayət qədər təhlükəli durumun hamı tərəfindən dərk edilməsi və status-kvonun dəyişməsi yönündə təcili addımlar lazımdır. Əks halda, nə belə görüşlərin önəmi qalacaq, nə də ümumiyyətlə, onların keçirilməsinə lüzum. Sözü topla, tanklar deyəcək.

"Konfliktin tez bir zamanda həll olunması ilə bağlı konkret addımların atılmasının vaxtı çatıb. Vasitəçilər də anlamalıdır ki, bu münaqişə dondurulmuş deyil. Aprel döyüşləri Ermənistan rəhbərliyinə yaxşı dərs oldu. Azərbaycan qazandığı üstünlüyü heç vaxt əldən verməyəcək".

Bu sözləri Azərbaycan prezidenti İlham Əliyev ötən həftəsonu Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin təşkil etdiyi ifrat süfrəsində çıxışı zamanı deyib. Məsələ də ondadır ki, aprel döyüşləri zamanı Azərbaycan əsgəri tək-cə işğalçı Ermənistanı deyil, ATƏT-in Minsk Qrupu həmsədrələrinə - təcavüzkarı nəhayət, konstruktiv mövqeyə kökləməli olan vasitəçilərə də dərs verib. Qalır ondan düzgün nəticə çıxarmaq. Çıxarılacaq mı? Problem də ondadır.

Rusiyanın şimal paytaxtı Sankt-Peterburq şəhərində Azərbaycan, Rusiya və Ermənistan prezidentləri arasında nəzərdə tutulan iki və üçtərəfli görüşlərdə bu suala müəyyən dərəcədə aydınlıq gələcək. Ona görə ki, görüş daha çox Rusiyanın təşəbbüskarlığı ilə keçirilsə də, rəsmi İrəvanın bu görüşdə və ondan sonra davranışları xeyli dərəcədə bəlli edəcək ki, Qarabağ konfliktinin həllində hansı yola üstünlük veriləcək - hərbi, yoxsa sülh? Çünki hər necə olmasa, işğalçı ölkə bu gün ən çox Rusiyadan və onun maraqlarından asılıdır.

Yaranmış situasiya artıq Qarabağ problemi ilə bağlı radikal, köklü dəyişikliklər tələb edir. Bunu Axar.az-a açıqlamasında deputat Aydın Mirzəzadə deyib. O, Azərbaycanın Sankt-Peterburq görüşünə böyük önəm verdiyini bildirib: "Putinin təşəbbüsü ilə Qarabağın tənzimlənməsi üzrə üçtərəfli

formatda görüş böyük siyasi əhəmiyyət daşıyır. Minsk Qrupunun digər üzvlərindən fərqli olaraq, Rusiya regionla çox sıx tarixi, iqtisadi və mənəvi bağlara sahibdir. Rusiyanın bu problemin həllində resursları daha böyükdür. Yaranmış situasiya artıq Qarabağ problemi ilə bağlı radikal, köklü dəyişikliklər tələb edir. 30 ilə yaxın müddətdə status-kvonun saxlanması problemin həllinə və regionun inkişafına mənfi təsir göstərdi. Ermənistanın qatı millətçilik siyasəti, beynəlxalq hüquq saymamaması nəinki Qarabağ problemini, ilk növbədə bu ölkəni çətinliklər qarşısında qoyur".

Deputatın sözlərinə görə, Azərbaycan milli maraqlarına cavab verməyən, ərazi bütövlüyümüzü şübhə altına atan heç bir məsələyə razılıq verməyəcək: "Kazan, Madrid prinsipləri və digər təkliflər müzakirə oluna bilər, ancaq son nəticədə iki məsələ öz əksini tapmalıdır: Ermənistan Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü tanımalı və qoşunlarını işğal edilmiş ərazilərimizdən çıxarmalıdır. İkinci şərtin mərhələ və ya hissə-hissə şəklində olması isə sonranın işidir. Dövlət başçısı bütün rəsmi açıqlamalarında Azərbaycanın bu mövqeyini ortaya qoyub".

"Güman etmirəm ki, Putin Sankt-Peterburqda nəticəsiz bir görüş keçirsin, yaxud da status-kvonun saxlanması məqsədilə hansısa manevrlər etsin. Bunun perspektivi yoxdur və əks halda bu, Moskva üçün sonuncu təşəbbüs olardı". Bunu isə politoloq Qabil Hüseyinli deyib. Sabiq dövlət müşaviri bildirib ki, Bakı bu görüşə çox güclü şəkildə gedir və Ermənistanın heç bir şansı yoxdur.

"Lavrov Bakıda açıq şəkildə Moskvanın İrəvanı 5

Rəsmi Bakı işğalının

havadarlarını xəbərdar elədi

Ermənistanın konstruktiv mövqə tutması çoxdan onun iradəsindən asılı olmayan reallığa çevrilib; regionda böyük müharibənin olmasında kim maraqlıdır? **Gürcü ekspert:** "Qarabağ münaqişəsi Cənubi Qafqazın bütün ölkələri üçün təhlükədir..."

rayonun qaytarılmasına razı saldığını bəyan edib. Üstəlik, bu məsələnin başqa tərəfləri də var. ABŞ-ın son dövrlər intensiv Qarabağ marağı Rusiyanı narahat etməklə yanaşı, Moskvanı hərəkətə keçməyə və nəticəli bir görüş təşkil etməyə məcbur edib. Amerikalı həmsədr bu görüşdə mütləq iştirak edəcəyini deyib. Bu, o deməkdir ki, Amerika Ukrayna və Suriyadan sonra Qarabağ məsələsini həll edəcəyi münaqişələrdən hesab edir. Belə olan tərzdə isə Rusiya mütləq Cənubi Qafqazda mövqeyini qoruyub saxlayır. Bu isə daha çox Azərbaycanla münasibətlərin normal olmasından asılıdır. Putin artıq dünya reallıqlarını qəbul etməyə, Avropa ilə normal münasibətlərə hazır olduğunu və bunun üçün də ABŞ-ın maneçilik törətməməsinin

kifayət etdiyini bildirir. Bütün bunlar Azərbaycanın strateji maraqlarına cavab verən dəyişikliklərdir. Ermənistan ya Rusiyada Moskvanın təkidilə 5 rayonun qaytarılması ilə razı olacaq, ya da müharibə variantını seçəcək. Danışıqlar üçün çox əlverişli şəraitin mövcud olduğu qənaətinə deyərək müsbət nəticələrin də olacağına inanıram" - politoloq əlavə edib.

Ancaq əfsuslar olsun ki, konfliktin həllində az qala açar rola malik Rusiyanı Qarabağ münaqişəsinin həllində daha çox, Cənubi Qafqazda öz təsirlərini saxlamaq, burada yeri gələndə öz maraqları naminə qarışılıq və kaos yaratmaq üçün istifadə etmək düşündürür. Bölgənin 3 ölkəsinin qarşılıqlı inteqrasiya şərə-

itində, Rusiyasız iqtisadi inkişafını əngəlləmək üçün yararlanmaq qayğılandırır. Və etiraf edək ki, buna xeyli ölçüdə nail də olur - əlbəttə ki, Ermənistanın köməyi ilə, İrəvanın işğalçılıq siyasəti sayəsində, vassal Ermənistanın özünü Kremlin forpostu olmasına razılıq verməsi sayəsində.

Təbii ki, belə bir durum qonşu Gürcüstanı da haqlı olaraq narahat etməkdədir.

"Dağlıq Qarabağ münaqişəsi Cənubi Qafqazda sabitlik və təhlükəsizlik üçün təhlükədir". Bu sözləri Gürcüstanın sabiq müdafiə naziri Vasil Sixarulidze erməni portalına müsahibəsində söyləyib. Onun sözlərinə görə, 20 ildən artıqdır ki, Qarabağ münaqişəsi regional əməkdaşlığın inkişafına mane olur və bütün Güney Qafqaz ölkələrinin inkişafına neqativ təsir göstərir. Bu üz-
dən eks-nazir əmindir ki, Dağlıq Qarabağ ixtilafının sülh yolu ilə həlli tək-cə Azərbaycan və Ermənistan üçün deyil, Gürcüstan üçün də həyati əhəmiyyət kəsb edir.

"Mən ümid edirəm ki, konflikt daha kəskinləşməyəcək. Bu, Güney Qafqazın heç bir dövlətinin marağına uyğun deyil və regionun tərəqqisinə öldürücü təsir göstərə bilər. Mən həmçi-

nin, hesab edirəm ki, münaqişənin dinc, siyasi həlli hər iki tərəfin və beynəlxalq birləşmələrin səyləri hesabına tapıla bilər" - bunu da sabiq gürcü nazir deyib. Gürcüstan, Türkiyə və Azərbaycan arasında hərbi əməkdaşlığı xarakterizə edən Vasil Sixarulidze bu əməkdaşlığın Ermənistan əleyhinə yönəlmədiyini də qeyd edib.

Yada salaq ki, Azərbaycan, Türkiyə və Gürcüstan müdafiə nazirlərinin son Qəbələ görüşü zamanı üç ölkənin ortaq hərbi təlimlərinin keçirilməsi barədə razılıq əldə olunub. Həmin görüşdə gürcü müdafiə naziri Tina Xidaşeli Azərbaycanın hərbiçilərini NATO təlimlərində də birgə görmək istə-

diklərini söyləmişdi. Üç dövlət arasında hərbi əməkdaşlıq isə ən çox Ermənistanı narahat edir. Çünki bu, faktiki şəkildə işğalçı ətrafında izolyasiya həlqəsini daha da möhkəmlətməyə xidmət edir.

Yaranmış durumda Ermənistanın Rusiya üçün hərbi önəmi artmış hesab edilə bilər. Təsədüfi deyil ki, Rusiya işğalçı ölkəni özünə tamamilə bağlamaq üçün onun hərbi məkanını da tam nəzarətə götürmək qərarına gəlib. Bir çox erməni təhlilçilərə görə, bu, o deməkdir ki, artıq Ermənistanın özünü müdafiə məsələsində qərar vermək hüququ da onun əlindən alınır, Ermənistan bir az da hüquqsuz duruma düşür, suverenliyi tam fiksilyaya çevrilir.

Ən betəri, bu halda o, 4 qonşusundan üçü üçün - Türkiyə, Azərbaycan və Gürcüstan üçün Rusiyanın bölgədə yeganə forpostu olaraq əsas təhlükə mənbəyinə çevrilir - buradan çıxan bütün neqativ nəticələrlə birgə. Ayrı sözlə, Azərbaycan ərazilərinə, Dağlıq Qarabağa əsassız iddialar, işğalçılıq planları erməniləri getdikcə daha güclü şəkildə Moskvanın girovuna çevirməkdədir.

"Kiçik yaşlarından idmana çox böyük marağı var idi. Kənddə karate dərslərinə gedirdi. 12-13 yaşında anası mənə dedi ki, uşaq hərbiçisi olmaq istəyir. Dedim qoy böyüsün, 10-cu sinfi bitirsin, sonra ölçüb-biçib seçimini edər... Ancaq 14 yaşında qəti qərarını verdi. İsrarla xahiş etdi ki, "ata, mənə Bakı şəhərindəki Cəmşid Naxçıvanski adına Hərbi Liseyə apar!"

Aprel 4-də, Talış kəndi istiqamətində gedən döyüşlərdə qəhrəmancasına həlak olmuş polkovnik-leytenant Murad Mirzəyevin atası Telman Mirzəyevin dediklərindəndir. Son döyüşü ilə bütün Azərbaycanın iftixarına çevrilən oğlundan fəxrli danışan şəhid atası hələ uşaq yaşlarından onun hərbi sənətinə olan marağından bəhs edir.

O zaman Muradın hərbiçisi olmaqla bağlı təkidini gördən ata onun sənədlərini toplayıb liseyə təqdim edir. Üç imtahan verərək liseyə qəbul olunan Murad Mirzəyev təhsil dövründə çoxlarından fərqlənir, hər kəsin rəğbətini qazanır. Şah İsmayıl Xətəinin şah taxtına çıxdığı yaşda hərbi məktəbə qəbul olunan Murad atası ilə o vaxtdan "Komandir" çağırır. Muradgil ailədə 4 uşaq olub: 2 qız, 2 oğlan. Gələcəyin polkovniki uşaqların böyüyü idi...

Uşaqıq dostu Hacı Mirtər-lan Mirişovun dediklərindən: "Uşaqıqdan idmana böyük həvəsi var idi. Ancaq çox qapalı adam idi, sirr verməyi xoşlamırdı. Çox intizamlı şagird idi. 8 il Sabirabadın Muğangəncəli kənd məktəbində bir yerdə oxuduq, sonra Murad bizdən ayrıldı, Naxçıvanskiyə oxumağa getdi. Ancaq sonrakı illərdə də əlaqəni kəsmədik. Validənlərimiz yaxın dost olub. Elə bizim dostluğumuz da oradan başlamışdı. Onun hərbiçisi olmasını sinifimizdə çoxlarını həvəsləndirmişdi. 11-ci sinfi bitirəndə daha 3 nəfərimiz hərbi məktəbdə oxumaq üçün sənəd verdik. İkimiz imtahanlardan keçə bilmədi, ancaq bir sinif yoldaşımız hərbi məktəbə qəbul olundu".

Dostu deyir ki, Muradgil hələ Hərbi Liseyde təhsil aldığı zaman, 1992-ci ildə Qarabağda döyüşmək üçün müraciət edibmiş.

Ehtiyatda olan zabıt Vəkil Pirişev isə Murad Mirzəyevlə ilk dəfə 1992-ci ildə, Naxçıvanski adına Hərbi Liseyin idman zalında tanış olub: "Murad karate ilə məşğul olurdu. İlk gündən aramızda səmimiyyət yarandı. Daha sonra bu səmimiyyət Mədənyyət Evindeki tədbirlərdə daha da artdı. Axi, Murad qeyri-adi istedadla malik idi. O, idmanla yanaşı, musiqi ilə də məşğul olurdu, qarmonda bir-birindən gözəl musiqilər ifa edirdi". Vəkil Pirişev o illəri xatırladığı qədərindəki təbəssümlə acı təəssüf hissi bir-birini əvəz edir...

Naxçıvanski adına Hərbi Liseyi fərqlənən diplomu ilə bitirdikdən sonra, 1994-cü ildə Murad Mirzəyev Türkiyə Ali Hərbi Quru Qoşunları məktəbinə (Kara Hərb Okuluna) qəbul olunur. Növbəti il Vəkil Pirişev də həmin məktəbə qəbul olmaq şansını qazanır və liseyden başlayan dostluq davam edir. Dostu deyir ki, Murad qardaş ölkədə də an-

caq idman və təhsillə məşğul olmaqla bir nümunə idi: "Sonradan mən Türkiyə Karate Do Federasiyasına, Murad isə Cüdo Federasiyasına üzv oldu. Tətil vaxtı da bir yerdə olurduq, ya mən onlara gedirdim, ya o bizə gəlirdi, ailələrimiz də doğma-laşmışdı. Oranı da əla qiymətlərlə bitirdi. 24 ilin dostu haqqında keçmiş zamanda danışmaq çox ağırdır. Amma bir insana olan hörmət onun həyatda olmadığı zaman bilinir. Muradın necə bir insan, necə hərbiçisi olduğunu onu son mənzilə yola salan insan seli bir daha sübut etdi".

Zəruri qeyd: Murad Mirzəyevə Kara Hərb Okulunun diplomunu və xatirə qılınc və məzun "üzüyü"nü o zaman Türkiyənin prezidenti olan Süleyman Dəmi-

baycanda idi və Azərbaycanın Müdafiə Nazirliyi onu ölkəmizə xidmətə dəvət edəndə təklifi can-başla qəbul edib geri döndür...

Bir müddət Gəncədəki "N" sayılı hərbi hissədə xidmət edən baş leytenant Murad Mirzəyev daha sonra öz arzusu ilə Xüsusi Təyinatlı Qüvvələrdə xidmətini davam etdirir. Cəsarəti, peşəkarcılığı, böyük uğurları, yüksək bacarığı zaman-zaman qiymətləndirilir, Azərbaycan Xüsusi Təyinatlı Qüvvələrində xidmət etdiyi dövrdə briqada komandiri vəzifələrinə qədər yüksələn Murad Mirzəyev dəfələrlə mükafatlandırılır.

Ana dili ilə yanaşı, türk, rus, ingilis və erməni dillərini mükəmməl bilən Murad Mirzəyev peşəkarcı və yüksək hazırlıqlı

mətlərinə və döyüş tapşırığını yerinə yetirərkən göstərdiyi şəxsi igidliyə görə ölümündən sonra "Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı" adına layiq görülür...

Həyat yoldaşı Fizzə Əliyeva üçün danışmaq elə də asan deyil. Amma çətin də olsa, bu fədakar xanım düşüncələrini bölüşür: "Murad həddən artıq sadə, mərd, qorxmaz, ailəsinə bağlı insan idi. Hərbiyə öz işinin öhdəsindən yüksək səviyyədə gəlirdi, eyni zamanda qayğıkeş ata idi. Hələ biz ailə qurmamışdan mənə demişdi ki, mənəm işim çox ağırdır. Bir var hərbiçisi, bir də var xüsusi təyinatlı... Amma düzü, mən ailə qurandan sonra onun dediyi sözləri dərk elədim, gördüm ki, doğrudan da həddən artıq çətin peşənin sahibidir. Amma

40 yaşında muradına çatan "Komandir"

Aprel döyüşlərində qəhrəmancasına şəhid olan polkovnik-leytenant, Milli Qəhrəman Murad Mirzəyevin həyat və döyüş yolu haqqında

Telman Mirzəyev

rəl şəxsən təqdim edir. Bu təqdimat isə TRT 1 kanalı ilə canlı yayımlanır. Üstəlik, Murad 1998-ci ildə birgə təhsil aldığı 600 yerli və əcnəbi tələbələr arasında birinci olur və "Onur başkanı" təyin edilir. Elə həmin ilin sentyabrından Eyirdir Dağ Komando məktəbində 3 aylıq, 1999-cu ilin yanvar-iyun aylarında isə İstanbuldakı Tuzla Piyada Məktəbinin kurslarını uğurla başa vurur. Onun şücaəti və bacarığı dünyanın ən güclü ordularından birinə malik olan qardaş ölkədə də diqqətlə izlənilirdiyindən Türkiyə Silahlı Qüvvələrinin 4-cü Motoatıcı Briqadasında taqım komandiri vəzifəsinə təyin olunur. Oğlunun bu cür yüksək göstəricilərindən isə atasının ürəyi dağa döndürdü...

Uşaqıqdan Qarabağ torpaqlarını azad etmək arzusu ilə yaşayan Muradın ürəyi Azər-

kadr kimi Azərbaycan Ordusunu ölkə xaricində də yüksək səviyyədə təmsil edir və əcnəbilərin diqqətini çəkir. O, 2005-2007-ci illərdə ABŞ-ın Virciniya ştatında ingilis dili və xüsusi təyinatlılar üçün nəzərdə tutulmuş "Ranger" kursunu yüksək səviyyədə tamamlayaraq bir ilə imza atır. Murad Mirzəyev hələ ki, bu kursu bitirən yeganə azərbaycanlı hərbiçidir. Sonrakı illərdə 8 ölkədə, o cümlədən Türkiyə, Rumıniya, Macarıstan, Yunanıstan, İordaniya Krallığındakı kursları da üstün dərəcə ilə başa vurur.

Sonuncu ali mükafatı isə Azərbaycan prezidenti, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı İlham Əliyevin 19 aprel 2016-cı il tarixli sərəncamı ilə alır. Ölkəmizin ərazi bütövlüyünün qorunub saxlanmasında xüsusi xid-

məni ən ağır günlərə belə psixoloji cəhətdən hazırlayırdı. Deyirdi birdən belə bir şey olar, hər zaman mətin ol, mərd dayan! Biz bir-birimizi tamamlayırıq. O, evimizdəki bayrağı mənə təhvil verib gedib. O insan mənə qədərki insandır, ölüm sözünü yaxına buraxmıram. Mən onu əbədi yaşadacağam..."

Murad Mirzəyev iki övlad atası idi. Oğlu Nurlan artıq 1-ci sinfi bitirib, qızı Dəniz isə sentyabrda məktəbə gedəcək. Uşaqlar hələ də nələrin baş verməsindən xəbərsizdir. Nurlan elə bilir ki, atası əvvəllər olduğu kimi haradasa səfərdədir. Qızı isə "atam erməni öldürməyə gedib" deyir...

Və son zəng...

Fizzə xanım danışır ki, Murad bəy sonuncu dəfə martın 28-i evdən gedib, amma aprelin 2-dək evlə telefon əlaqəsi saxlayıb: "Artıq Lələtəpə yüksəkliyi alınmışdı. Mən israrla ondan harda olduğunu soruşdum, ancaq döyüşdə olduğunu, ya dö-

yüşə gedəcəyini qəti bildirmədi. Sonda da dedim ki, tək sağ-salamət evə, övladlarının yanına gəl... O zəngdən sonra əlaqə kəsildi. Muradın bir xasiyyəti var idi ki, heç zaman heç nəyi büruzə verməzdi. Üz cizgilərindən də, hərəkətlərindən də bildirmədi ki, o, cəbhəyə, döyüşə gedir. Sonuncu dəfə də həmişəki kimi, gülə-gülə, övladları ilə

görüşərək evdən getdi..." Atasına da son görüşü xatırlamaq çox ağırdır: "Martin sonlarında nəvə zəng eləyib dedi "baba, gəl də yanıma, xəstələnmişəm". Dedim "baş üstə". Getdik, "Komandir" işdən gec gəldi, gecə yansına qədər oturdu, söhbət edəndə ən çox dedi ki, "ata, gərək Qarabağ məsələsi həll oluna". Biz həm ata-bala, həm qardaş, həm dost idik. Bizim bütün sirrimiz bir idi. Martin 31-də doğum günü idi, ancaq soyqırıma görə həmin gün ad günü keçirmirdi. Ya 1-2 gün qabaq, ya da sonra qeyd edirdik. Martin 31-də 40

yaşı tamam oldu, aprelin 3-də isə həlak oldu. Bu da Allahın qismətidir..."

Dostu Hacı Mirtər-lan hələ də bu itkiyə inanmır: "Allah-Təala elə bil ki, onu hərbi üçün yaratmışdı. Səsində xüsusi, zəhmli bir ton var idi. Amma uşaqla uşaq, böyüklə böyük idi, sadəliyi ilə adamı heyran edirdi. Son dəfə bizim iş yerimizə martın 18-də gəlmişdi. Oğlunu da gətirmişdi. Hər gəlişində görüşümüz qısamüddətli olurdu. Amma bu dəfə çox oturdur, xeyli söhbətləşdik, sanki vida görüşü idi...Elə orda da dedi "Hacı, 40 yaşım olacaq e, illər keçir..."

Böyük ürək sahibi olan atasının isə ona təskinlik vermək istəyənlərə heyrətamiz cavabı var: "Min şükür Allaha ki, o, son nəfəsinə qədər arzusuna, muradına çatdı. Həm də prezidentimizi, xalqımızı arzusuna çatdırdı. Onun ən çox dedişi söz torpaqların azad olunması ilə bağlı idi. Heç olmasa torpaqların bir hissəsinin, yüksəkliklərimizin düşməndən azad olunmasında iştirak etdi. Düzdür, ağır itkidir. Amma müharibənin də öz qanunları var, qan da tökülməlidir, şəhid də verməliyik. Tarixən belə olub, qansız torpaq alınmayıb. Təsəlimimiz budur ki, təkəz Murad Mirzəyev yox, bütün Azərbaycanın zabıt və əsgərləri Azərbaycana qələbə gününü yaşatdılar. Müdafiə naziri Zakir Həsənovu mənəmlə görüşəndə boynumu qucaqlayıb kövrəldi. Dedi "bəli, siz valideynsiniz, ancaq sizə təsir etdiyi qədər bizə də təsir edir". Biz Murad 14 yaşından dövlətə, xalqa əmanət etmişdik. Aprelin 11-də torpağa tapşırıdık. Bəli, o vaxta qədər bizim övladımız idi. Amma artıq Murad bütün Azərbaycanın övladıdır".

Murad Mirzəyev İkinci Fəxri Xiyabanda uyuyur, döyüş yoldaşlarının əhatəsində. Rəhbərlik etdiyi hərbi hissənin qonşuluğuna köçüb, əbədlilik... Mübariz İbrahimovla, Təbriz Musazadə və digər onlarla qəhrəman oğullarımız eyni məkanda uyuyurlar. Şəhidlərimizin müqəddəs ruhu Qarabağ torpaqlarının tam azad olunmasından sonra rahatlıq tapacaq, İnşallah...

Yazı Azərbaycanlıların və Digər Türkdilli Xalqların Əməkdaşlıq Mərkəzi və Azərbaycan Mətbuat Şurasının "Milli Ordumuzun aprel sınağı: vətənpərvərliyin Qarabağ vəhdəti və yeni qəhrəmanlıq salnaməsi" mövzusunda keçirdiyi müsabiqəyə təqdim olunur.

□ Elşad PAŞASOY

Bu günlərdə dünya boyunca kişilərin yarıdan çoxu gözlərini mavi ekrana zilləyib futbol seyr edirlər. Xeyli insan isə futbolu canlı-canlı izləmək üçün tribunallara axışır. Amma bu arada dünya gündəmində futbol fanatları ilə bağlı qanlı siyahılar, statistikalar da üzə çıxır. Məlum olur ki, idmanı terrorla eyniləşdirənlər də çoxdur. Bunları fanatlar, aqressiv fanatlar, ultraslar adlandırırlar. Yanaşı sadalanmasına baxmayın, hər birində ayrı detal, psixoloji qat var.

Onlar futbolun

ərköyünün uşaqlarıdır

Fanatlar barədə bilmədiklərimiz; ilginclər və kriminal xronika

"Yeni Müsavat" mövzusunun aktuallığını nəzərə alıb, bu barədə bütün detallar barədə xatırlatmalar edirik. Fanatlığın dozası aşanda kriminala yönələn, bunun psixoloji pozğunluğa çevrilməsi və daha nələr, nələr...

Öncə ondan başlayaq ki, hamımız fanat deyilən kəsimlə az-çox tanış. Onların xarakter cəhətlərini bilir.

Fanatlar - bu qism kütlə adı tamaşaçıdan daha radikal və çılğın olur. Onlar daha çox stadionda qapı arxasına qaçır və daha çox komandanı ayaq üstə dəstəkləyir, müxtəlif şüarlar və bəstələr oxuyur. Onlar şiddətdən kənar və daha çox sivil halda komandaya dəstək olur.

Amma onların daha aqressiv olan növü də var ki, buna ultraslar deyilir. Ultras bir neçə on min aktiv fanatın toplandığı, birləşdiyi bir aktiv qrupdur. Bu qruplar rəsmi olaraq qeydiyyatdan keçir və rəsmi olaraq futbol fanatları arasında ad qazanır və iz qoyur. Ultraslar öz komandalının təbliğatına və fanatların toplanmasına yardım edir. Dünyada var olan ultrasların çoxu klub tərəfindən qəbul olunur və çox zaman klub tərəfindən hesablaşan bir qrup olur. Onlar üçün stadionda oturmaq və sakit durmaq sadəcə qadağa və günah desək yanlışdır.

İdman saytlarında sonuncular barədə geniş məlumatlar və psixoloji qatlar barədə detallar yer alıb. Məsələn, məlum olur ki, ultraslar ayrıca bir kasta kimidilər və onların xüsusi qaydaları var. Onlar düşüncələr: Əgər hər hansı bir yumruq davasında rəqib qrupla davaya girsən, sayı səndən həttə 1 nəfər az olsa belə davaya girməyəcəksən. Bundan başqa, tribunada olan zaman rəqib komandanın xanım, uşaq, yaşlı azarkeşlərinə toxunmayacaqsan. Rəqib komandanın atributuna hörmətlə yanaşacaqsan. Əgər rəqib qrup sənin qrupunun adı yazılmış banneri səndən alsə və ya yox etsə, onda sənin fan-qrupun fəaliyyətini dayandırmalıdır. Tribunda olan zaman fərq etməz, rəqib azarkeşin belə polislə problemi olsa, kömək etməlisən. Rəqib fanatların ailə və ya şəxsi ünvanına təhqir söyüş işlətməyəcəksən. Heç bir vaxt klubdan maaş pul almayacaqsan. Nə olursa olsun, klubuna dəstək olacaqsan (fərdlərə yox). Kluba təmənnaş azarkeşlik edəcəksən.

Məlum olub ki, ultraslıq ikinci dünya müharibəsindən sonra - 1966-cı ildə İtaliyada yaranıb. İlk Ultras qrupunun adı isə "Commandos Tigre" olub və bu qrup "Milan" klubunun qrupu

olub. 1970-ci ildən İtaliyadakı ultraslıq bütün Avropaya ayaq açdı. Bundan sonra İspaniya, Serbiya, İngiltərə, Almaniya kimi ölkələrdə ultraslıq meydana gəldi. Cənubi Amerikada da ultraslıq fəaliyyəti var; orada onlara "Barra Bravas" deyilir. "Boka Juniors", "River Playet" kimi klublar böyük ultras qruplarına malikdir.

Avropada ultraslıq son zamanlar yeni bir xəttə üzrə inkişaf edir. Belə ki, iki qrup arasında toqquşmanı planlı şəkildə edirlər. Bir neçə həftə öncədən plan çizilir və qarşı tərəflə yer və say dəqiqləşir. Bunları eləməkdə daha çox mobil telefonlar kömək edir. Belə bir toqquşma 2002-ci ilin 17 oktyabrında Hollandiyada "Ayaks" və "PSV" klubunun azarkeşləri arasında olmuş və kütləvi davada hər iki tərəfdən 1200 adam iştirak etmişdi. Nəticədə 1000 yaxın adam xəsarət almışdı.

Ultrasların öz silahları və qoruyucu vasitələri olur. Onlar daha çox yaş dəsmal, şarf, maska, zəncirdən istifadə edərkən özünü qoruyurlar. Ultraslar arasında daha çox yayılmış söz A.C.A.B-dir. (Bütün polisler əclafdır) Ultras və polisler arasında tez-tez münaqişələr olur və bu qaçılmazdır.

Şəhər dağıdan, polisə düşən fanatlar...

Amma bu günə qədər fanatların və ultrasların törətdiyi xeyli insidentlər olub. Həttə şəhərsalmaya ziyan vuracaq qədər. Bəzilərini yada salaq. 2013-cü ildə Mərakeşin Kasablanka şəhərində futbol fanatları

arasında baş vermiş toqquşma nəticəsində 3 nəfər ölüb, 50 nəfər yaralanıb. "Report"un məlumatına görə, hadisə "Raca Kasablanka" - "Şaab Rif əl-Hoseyma" görüşündən sonra yaşanıb. Tribunalarda başlanan kütləvi çaxnaşma stadionun çölündə davam edib. Toqquşmada bir neçə polis də xəsarət alıb. İnsidentlə əlaqədar 30-dan çox şəxs tutulub.

2015-ci ildə Parisdə Liqa Kuboku çərçivəsində "Pari Sen Jermen" komandası ilə qarşılaşan "Bastiya" futbol klubunun azarkeşləri və polis arasında baş vermiş toqquşma nəticəsində 15 asayiş keşikçisi xəsarət alıb.

APA-nın "RIA Novosti"yə istinadən verdiyi xəbərə görə, bu barədə "Le Parisien" nəşri məlumat yayıb.

Polis iğtişaşların qarşısını almaq məqsədi ilə gözyaşardıcı qazdan istifadə edib. Qeyd edək ki, "PSJ" "Bastiya" üzərində 3:0 hesablı qələbə qazanaraq Fransa Liqa Kubokuna sahib olub.

2014-cü ildə təqribən 200 fanat Kiyevdə Ukrayna Futbol Federasiyasının ofisinin yaxınlığında iğtişaşlar törədib. Kiyevdə fanatlar binaya məşəllər atıb və "Volin" - "Metallist" matcını idarə etmiş hakim Dmitri Kutakovun istefasını tələb ediblər.

Özünü aqressiv aparan fanatların böyük bir hissəsi qısa müddətdən sonra dağılışıb. Hadisə yerində 30 nəfər qalıb.

Argentinanın Buenos-Ayres əyalətində futbol fanatları ilə polis arasında baş verən toq-

quşma nəticəsində ən azı 14 polis əməkdaşı müxtəlif dərəcəli bədən xəsarətləri alıb. Nəticədə oyun birinci hissəsinin 27-ci dəqiqəsində dayandırılıb. Toqquşma "Laferrere" və "Dok Sud" klublarının görüşü zamanı Buenos-Ayresin ətrafındakı La-Matansada baş verib. Stadionu girişdə toplaşan aqressiv "Laferrere" fanatları polis üzərinə hücum ediblər. 14 polis yaralanıb, iki nəfər ağır yaralıdır. Onlar xəstəxanaya yerləşdiriliblər.

Hollandiyalı futbol fanatları Avropa Liqasının matcı öncəsi Roma küçə və meydanlarında iğtişaş törədiblər. Qonaq azarkeşlər şəhərin mərkəzindəki meydana şüşə və tüstü bombaları atıblar. Qarşıdurmada 5 azarkeş və 13 polis əməkdaşı xəsarət alıb. 30-a yaxın insan saxlanılıb. Qeyd edək ki, İtaliyanın Roma və Hollandiyanın "Feyenordom" klubları arasında oyun 1:1 hesabı ilə başa çatıb.

1969-cu ildə tarixə "Futbol müharibəsi" adı ilə düşən irimiqyaslı müharibə baş verib. 1970-ci ilin dünya çempionatının seçim mərhələsində Honduras Salvadoru udubuz və müharibə başlayıb. 6 günlük hərbi münaqişədə 2200 nəfər həlak olub, 130 min salvadorlu Hondurasdan qovulub.

İdman aqressiya yaratmır. İnsanın içində varsa, onu harasa tökür

Psixoloqlar isə deyirlər ki, futbolun sevilməsində iki amil var. Futbol dünya səviyyəsində biznesə çevrilən idman növüdür. Sözsüz ki, onun reklamına

və insanların cəlb olunmasına çoxlu vəsait xərclənir. İkinci tərəfdən hər növ idmana bir o qədər imkan verilmir. Günbəgün bu idman növünə maraq güclənir. Xüsusilə, kişilər arasında maraq daha çox olur. Futbol digər idman növlərindən daha gəncdir. Burada komanda oyununun olduğuna görə, futbola ilbəl maraq güclənir. Sözsüz ki, bu, realiti-şoudur. Bu şounun əvvəlcədən nəticəsini demək çətindir. Bacarmadığımız idman növü olaraq, stress yaratdığına görə insanlarda maraq daha çox olur. Hər bir insana da adrenalini lazımdır".

Bəs idmanın aqressiya ilə müşayiət olunmasının səbəbi nədir? Psixoloji araşdırmalar sübut edib ki, idman özü aqressiya yaratmır. Aqressiya hər hansı bir insanın içində varsa, onu harasa tökəcək. O cümlədən, futbolda da belə olur. Bəzən oyunçular bir-birini yıxır, digər oyunçu üzr istəyə də, dava baş verir. Daxildə olan aqressiyayı oyunçu büruzə verir. Bu hallar azarkeşlər arasında daha çox olur. Bu baxımdan, ingilis və Polşa fanatları daha çox aqressivdir. Amma Braziliya fanatları bir o qədər aqressiv deyil. Çünki onlar üçün futbol bir bayramdır. Braziliyada futbola şənlənmək üçün baxılır. Bu idman növündə eyni oyun insanlara fərqli təsir göstərir".

Fanatların hərəkətləri dini ayinlərə bənzəyir - amerikalı alimlər kəşf edib

Alimlər hesab edirlər ki, həmin fanatlar arasında matçlara stadionda baxmağa üstünlük

verənlərin tribunallardakı davranışları artıq dini ayinlərə və ibadətlərə bənzəyir. Yeni futbol artıq dinə çevrilməyə başlayır. ABŞ-dakı Murrey Universitetinin idman psixologiyası kafedrasının professoru Denill Uenn və tanınmış psixoloq Deniel Naycel Barber "İdman dindir?" (Is Sport a Religion?) adlı məqalədə bu situasiyanı geniş tədqiq ediblər. Onlar hesab edirlər ki, futbol azarkeşlərinin tam əksəriyyəti üçün futbol artıq dinə çevrilib.

Həmin fanatların stadionda, matç əsnasında tribunallardakı davranışları isə gün keçdikcə dini ayinlərə və ibadətlərə daha çox bənzəməyə başlayır.

"Futbol insanlara eynən din kimi təsir edir. Qatı dindarlar və futbol fanatikləri arasında inanc, bağlılıq, sədaqət, sitayiş, ayinlər, fəda etmə, bağlılıq, ruh, dua, anma və xatırlama kimi məqamlar baxımından tam oxşarlıq, eynilik var. Dindarlarla fanatiklərin sözləri və hərəkətləri də bir-birlərinə oxşamağa başlayıb. İdmanı əyləncə sayan insanlar futbolun dinə çevrilməyə başlaması ilə bağlı iddialarımızı sərsəm sayı bilərlər. Lakin on-

lar yanılırlar. Çünki səmavi dinlərin yeni yarandığı ilk dövrlərdə insanlar üçün dini ayinlər də bir əyləncə, şou idi", - Naycel Barber yazıb.

Alimlər futbol fanatlığını təbii, humanist din, primitiv politeizm sayırlar. Mömin dindarlar peyğəmbərlər, xəlifələr və ya həvarilərin uğurlarına, onların yaşamlarına və eməllərinə heyrandırlar.

Dindar insanlar özlərini konkret, bəlli dəstəyə, qrupa, camaata, icmaya aid insan sayırlar və bununla fəxr edirlər.

Fanatiklərdə də analogi davranış müşahidə olunur. Stadionların tribunallarında fanatiklər də eynən məbəud və ibadət-xanalara toplaşan dindarlar tək qəhrəmanları, inandıqları və sevdikləri adamlar, uğur üçün dua edirlər.

Futbolun din arasındakı digər oxşarlıq isə ayinlərdir. Futbol matçlarına tamaşa edən azarkeşlər az qala qayda və qanun halını almış hərəkətlər edirlər. Həmin hərəkətlər komandanı qişqıraraq dəstəkləmək, ayağa durub oturmaq, dəstək verildiyi komandanın formasını geymək, atributlarını daşımaq, matçda komandaya dəstək və cəsarət vermək üçün şüarlar söyləmək, rəqib komandanı söymək, aşağılamaqdan və s. ibarətdir.

Psixoloqlar hesab edirlər ki, futbol matçlarında marşlar söyləmək, sloqanlar oxumaq mömin dindarların dua və ibadətlərinin təkrarına oxşayır.

Amerikalı alimlərin fikrincə, futbola fanatik azarkeşlərin sayı həndəsi silsilə ilə artır və sosioloqlar da "futbol artıq dinə çevrilməkdədir" deyirlər.

"Dünyanın bir çox ölkələrində "Allah ev"lərinə gedən dindarların sayı azalır, futbol fanatlarının sayı isə artır", - Barber yazıb.

□ Sevinc TELMANQIZI

Ölümlə çarpışan nəvə, donor ana, illərin kinindən qurtula bilməyən xalq artisti - baba...

Nəvəsindən və ikinci dəfə evləndiyi üçün qızından imtina edən Tariyel Qasimovun özünün ikinci dəfə gənc qadınla evləndiyi məlum olub...

Xalq artisti Tariyel Qasimovun adı bu günlərdə yeni bir qalmaqalla gündəmə gəlib. Belə ki, onun I qrup əlil, böyrək çatışmazlığından əziyyət çəkən, ölümlə çarpışan nəvəsi Fariz Kərimli bu günlərdə sosial şəbəkədə video yayaraq xəstəliyi ilə əlaqədar müalicə almaq üçün ictimaiyyətdən imdad diləyib. O, bildirib ki, babası Tariyel Qasimov ona nəinki indi, hətta illərlə köməklik göstərməyib.

Xalq artisti isə barəsində səsələnən ittihamlara cavab olaraq mətbuata verdiyi açıqlamalarında bildirib ki, hələ uşaq ikən nəvəsi o, kifayət qədər onun müalicəsi üçün pul xərcləyib. Lakin sonradan həkimlər ona bildirdə ki, uşağın o, köməklik göstərməkdən imtina edib.

Tariyel Qasimovun qızı və nəvəsinə göstərdiyi bəxşçilik ictimaiyyətdə bir mənəli qarşılanmayıb. Bəs görəsən onun öz doğma

alicəsini edə bilim? İkincisi də mən uzun illərdi onlarla ünsiyyət qurmuram".

Xalq artisti qeyd edib ki, qızı məsləhətləşmədən ikinci dəfə ailə qurduğu üçün onu həyatından silib: "Qızım yoldaşından 20 ildən çoxdur ayrılıb. Nəvəmə də 10 il baxmışam. Aktyor adamın o qədər imkanı hardandı ki, xəstəxanalara pul tökə? Mən qızıma vaxtında yaxşı ata olmuşam. Amma qızım mənə ata kimi hörmət qoymadı. Mənim razılığım olmadan ikinci dəfə ailə qurdu. Ona görə də qızımı həyatımdan sildim. Mənim üçün həyatda bir oğlum, bir də həyat yoldaşım var. Mənimlə məsləhətləşmədən ikinci dəfə ailə qurdu, mən də o qızı həyatımdan sil-dim".

Maraqlıdır ki, müxtəlif mənbələrdən "Yeni Müsavat"a daxil olan məlumatlara görə, xalq artisti öz həyat yoldaşından ayrıldıqdan sonra gənc bir qadınla ikinci dəfə ailə həyatı qurub. Lakin onun bu qərarı övladları tərəfindən xoş qarşılanmadığından ailədaxili münasibətlər pozulub. Xalq artisti ikinci dəfə ailə qurduğu üçün qızı ilə əlaqələrini kəsdiyini desə də iddialara görə, övladları ilə arasının pozulmasına səbəb özündən dəfələrlə gənc bir xanımla ikinci dəfə evlənməsi olub. Qızı bu günədək onunla kəsüdü olsa da oğlu son vaxtlar aradakı incikliyi bir qədər əridib, ikinci dəfə ailə qurdu, mən atası ilə münasibətləri yaxşılaşdırmağa çalışıb. Bu faktı xalq artistinin yaxın

qohumlarından biri də təsdiqləyib.

Xalq artistinin nəvəsi Fariz Kərimli "Yeni Müsavat"a açıqlama verərək xəstəliyi barədə məlumat verib. Onun sözlərinə görə, hələ 3 yaşında olarkən anqina xəstəliyinə tutulub, nəticədə sümüklərin deformasiyası xəstəliyinə düşərək olub. Hazırda 27 yaşında olan Fariz Kərimli böyrək üçün donorun anasının olduğunu bildirib: "Mənim təkçə böyrəyimdə deyil, ürəyimdə və ağciyərimdə də ciddi problemlərim var. Tez-tez boğulmalarım olur. Hər dəfə boğulma olan kimi təcili yardım çağırılır və mənə oksigen verilir. Oksigenlə yatıb, oksigenlə dururam. Ürəyimdəki və ağciyərimdəki problemim həll olunmalıdır ki, sonrakı mərhələdə böyrək əməliyyatına dözə bilim. Türkiyədə alacağım müalicə üçün isə 10 min dollar pul lazımdır. Bundan sonra mən əməliyyata girecəm. Donor isə anam olacaq, öz böyrəyini mənə verəcək. Anam ayda 220 manat maaş alır. Əv-

vəllər bacım bizə köməklik edirdi. Lakin artıq bir neçə ildir ki, o, ailə həyatı qurub və hazırda onun özünün ailə çətinlikləri var, bizə kömək edə bilmir. Atamla anam isə 24 il bundan əvvəl ayrılıblar. Qohumlarımızdan da bizə yardım edən yoxdur. Əslində 10 min dollar bəziləri üçün o qədər də böyük məbləğ deyil. Amma bizim buna imkanımız çatmır. Xeyriyyəçi insanlardan mənə köməklik göstərməsini xahiş edirəm".

Fariz Kərimli onu da qeyd etdi ki, I qrup əlil olmasına baxmayaraq aktiv həyat yaşayıb, idmanla məşğul olub. Hətta Paralimpiya Oyunlarında iştirak edib, Azərbaycan çempionatında birinciliyi qazanıb: "Xəstəliyimlə əlaqədar yalnız 11 illik orta məktəbi bitirmişəm. Lakin buna baxmayaraq dedektiv əsərlər, romanlar, şeirlər yazıram. 2013-cü ildə "Acı taleyim" adlı şeir kitabım çapdan çıxıb".

Qeyd edək ki, Fariz Kərimlinin hər keçən gün həyatı təhlükəsi artır. Onun Türkiyədə müalicə alması üçün 10 min dollar vəsaitə ehtiyacı var. Ona yardım etmək istəyənlər aşağıdakı hesablara müraciət edə bilərlər:

KERİMOV FARİZ FEX-REDDİN oğlu

Hesab: AZ77U-BAZ00500000110010AZ

Debit kart nömrəsi: 001 VOEN 1300017201 Köçürmək üçün nömrə: AZ36U-

BAZ0515813004101AZ

Əlaqə nömrəsi: (055) 214 39 78, (012) 421 75 11

☐ Xalidə GƏRAY

Kişilər!!! Axırcı şans!!!

İsrail təbabəti tətbiq edilir!

Əgər Sizə nə Azərbaycanda, nə də xaricdə heç kim kömək edə bilməyibsə, onda yaxşı insanlara, aşağıdakı xəstəlikləri, keyfiyyətli, qısa müddətlə və tam müalicəsini d-r Vaiz Səmədov apara bilər:

- * Cinsi zəiflik, meyilin və ereksiyanın azalması tam impotensiyədək (yaşdan və səbəbdən asılı olmayaraq)
- * Cinsi marağın və cinsi aktların azalması
- * Vaxtıdan tez toxum ifrazatı (səbəbdən asılı olmayaraq)
- * Toy gecəsinin uğursuzluğu (kişi tibbi problemlər)
- * Prostatitlər. Prostat vəzin böyüməsi və ya kiçilməsi
- * Prostat adenomasi (vəzidə düyünlərin amala gəlməsi)
- * Cinsi vəzilərin -xayaların böyünməsi və ya kiçilməsi
- * Qasıq-xayalıqda sızıltı, küt və ya kəskin ağrılar
- * Əvvəldən xarici cinsi üzvün balaca olması
- * Xarici cinsi üzvün sonradan birdən kiçilməsi
- * Cinsi üzvün düyünlə birdən öyilməsi (Peyroni xəstəliyi)
- * Oğlan uşaqlarında cinsiyyət üzvlərinin inkişafsızlığı
- * Uşaqlarda gecə vaxtı yerinə sidiyə getməsi (enurez)
- * Hormonal və iltihablı sonsuzluq (kişilər və qadınlarda da)
- * Yuxusuzluq və yuxu pozuntuları
- * Sidik aktlarının gecə ya gündüz tez-tez olması
- * Sidik aktlarının çətinlikləri və tutulmaları
- * Cinsi aktla bağlı sidikdə və spermada qan olması
- * Zöhrəvi xəstəliklərdən sonra qalqlar və ağırlaşmalar
- * Saçların bütün formalatda tökülməsi. Sızanaqlar
- * Yuxuda ikən və yuxudan qalxanda qan təzyiqinin yüksək qalxması
- * Boyun, baş, bel, ayaq ağrıları və osteoxondroz
- * Onurğa sütununun yırtığı, qulunların dərmansız müalicəsi

Həkimə zəng etmək üçün (saat 11.00-dan sonra)

Tel: (050) 213 88-05.

Həkimin 16 TV çıxışları: youtube.com və facebook.com doktor Vaiz Səmədov.

Babasil xəstəliyinin ən müasir metodla MÜALİCƏSİ

Almaniyanın məşhur "Karl Etorts" firmasının aparatı ilə Moskva şəhəri proktologiya ETM-də xüsusi hazırlıq keçmiş həkim tərəfindən qansız, ağrısız, yataq rejimi gözləmədən - lateks həlqə qoyulması.

SƏLİMOV FƏRMAN

Tel: (055) 776-70-34

Bu gün saat 24:00-da B qrupunda növbəti mərhələyə çıxacaq komandalardan adı məlum olacaq. Qeyd edək ki, İngiltərə Uelsə qalib gəldikdən sonra (2:1) bu qrupda vəziyyət kifayət qədər qarışıqdır.

İngiltərə 4 xalla qrupda liderlik edir. Uelsin və Slovakiyanın 3 xalı var. Rusiya isə 1 xalla sonuncu pillədə qərarlaşıb. Amma heç bir komanda növbəti mərhələyə vəsiqəni təmin etmədiyi kimi, qrupdan çıxmaq şansını da tam itirməyib.

Rusiya növbəti mərhələ şansını saxlamaq üçün bu gün ancaq qələbə qazanmalıdır. İngiltərə də Slovakiyaya qalib gələrsə, o halda ruslar ikinci yeri tutacaq. Əgər İngiltərə və Slovakiya sülhlə ayrılarsa, Rusiya qələbə qazansa belə, üçüncü yerdə qalacaq. Bu halda isə Rusiya yalnız bütün qruplarda oyunların bitməsinə gözləməlidir. Slovaxlar ingilislərə, ruslar Uelsə qalib gələrsə, o zaman da ruslar yenə ikinci deyil, riskli üçüncü yeri tuta bilər. İngilislərlə rusların xallar bərabərləşərsə, onların aralarındakı oyun heç-heçə bitdiyi üçün komandalardan vurduğu və buraxdığı toplar hesablanacaq. Rusiya növbəti mərhələyə çıxması üçün gərəkdir, Uelsin qapısına minimum iki cavabsız top vursun.

Amma daha bir variant da var ki, neçə gündür Rusiya KİV-ləri yazır: Uels qələbə qazanır (və ya matç heç-heçə bitir), Rusiya evə dönür. Bu ehtimal doğrudursa, Avropa çempionatında sifətə edən Uels 6 (və ya 4) xalla ikinci və ya üçüncülüüyü təmin edir. Eyni variant ingilislər və slovaxlar üçün də keçərlidir. Yəni qrupda vəziyyət o qədər qəlizdir ki, ən çox xalı olan İngiltərə bu gecə uduzarsa, şansını üçüncü yerdə sinaya bilər. Yeri gəlmişkən, bu qrupda ilk iki yeri tutan komanda F qrupundakı (Macarıstan, İslandiya, Portuqaliya, Avstriya) iki komanda ilə rəqib olacaq.

Slovakiya ilə oyunda məğlubiyətdən sonra (2:1) Rusiya millisinə tənqidlər o qədər artıb ki, komandanın baş məşqçisi Leonid Slutski gözlənilmədən istefa qərarını açıqlayıb. Məlumatda deyilir ki, baş məşqçi Fransadakı çempionatda komandanın nəticəsindən asılı olmayaraq, istefaya gedir və artıq onun yerinə namizəd axtarışı başlayıb.

Rusiyanın bugünkü oyunda qələbə qazanacağına inanılanlar çox azdır. Rusiya Avropa və dünyaya miqyaslı çempionatlarda heç zaman ciddi rəqib olmayıb. Amma bu dəfə Rusiya çempionata daha iddialı, bir az da hirsli gəlmişdi. Bu da şübhəsiz ki, idmanın da siyasiləşdirmiş Kreml komandasının əhval-ruhiyyəsinəndən doğurdu. Dünyada xeyli təklənmiş, son aylar isə bir-birinin ardınca idmanın müxtəlif sahələrinə aid idmançıların dopinqə görə meydanlardan uzaqlaşdırılması Rusiyani qəzəbləndirib. Rusiya bu çempionatda fərqli oyun deyil, qaba gücünü göstərdi. Bu səbəbdən milli komandaya Fransada güclü azarkeş dəstəyi təşkil olundu.

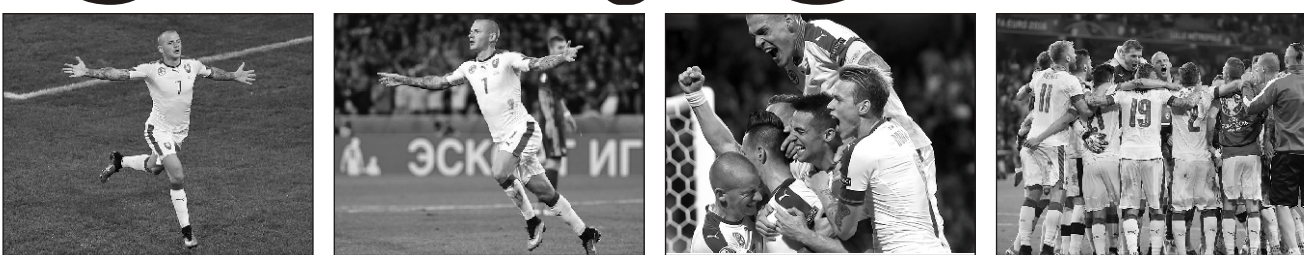
İddialara görə, Avropanın ən döyüşkən ingilis azarkeşlərini "arvadlar" deyib əzişdirənlər (Fransada onlardan üçünə bir neçə aylıq həbs cəzası verilib) Rusiyadan xüsusi reyslə göndəriliblər. Rusiya millisinin azarkeşlərinin nə vaxtsa belə miqyaslı çempionatlarda "əjdahaya" dönməsini eşidən olmayıb. Fransada isə bir "rus azarkeşi qorxusu" yaradıldı ki, bu da idman deyil, siyasətdir...

Rusiya komandası azarkeşlərin küçələrdə "qələbəsinə" yaşıl meydanlarda təkrar edə bilmədi. Komandaya total tənqid və qəzəb həm də bundan doğur. Uels oyunu ərəfəsi də komandanın azarkeşləri ilə qarşı tərəf arasında qarşıdurma olacağı ilə bağlı SOS verilib. Görüşün keçiriləcəyi Tuluza'nın və UEFA-nın rəhbərliyi

RUSİYA,

evə dön...

Bu gün ən qarışıq vəziyyət yaranmış B qrupunda növbəti mərhələyə çıxacaq komandalardan müəyyənləşəcək

oyun ərəfəsi üçüncü dərəcəli təhlükə elan edib. Gözəllərə bütün şübhəli rus azarkeşlərini yoxlamaq səlahiyyəti verib. Bu gün səhərdən Tuluza'da alkoqol içkilərin satışı qadağan edilib, mərkəzi meydanlarında restoranları bağlamaq tapşırılıb.

Oyun ərəfəsi Rusiya millisinin hansı ciddi basqı altında olduğunu bilmək üçün bu ölkənin mediasına nəzər salmaq kifayətdir. Məsələn, "Sovetski sport"un eksperti Aleksandr Bubnovun Uels oyunu haqda yazdıqlarına diqqət edək: "Uelslə oyunda milli komanda meydana

tam fərqli heyətdə çıxmalıdır. Əgər indiki oyunda da heyət dəyişməzsə, demək, bu komanda deyil, karalıdır. Uelslə oyunda heyət dəyişməz qalarsa, bu həm də o deməkdir ki, baş məşqçinin psixi halı da dəyişməzdir". Qeyd edək ki, Slovakiya ilə oyunda baş məşqçinin heyətlə bağlı dəyişiklikləri ciddi tənqid olunub.

Məşhur ingilis məşqçisi "Vesthem" və "Tottenham" kimi klublara rəhbərlik etmiş Harri Rednappu qrupdakı bugünkü oyunlar haqda danışıb.

Harri Rednappu deyib ki, Rusiya "Avro-2016"nın ən uğursuz komandasıdır. O, Rusiya millisinin keçirdiyi iki oyun haqda belə deyib: "Hücum xətti yoxdur. Oyunçular müdafiəyə həddən artıq çox diqqət edir. Mən inanmıram ki, bu çempionatda hansısa komanda Rusiyadan da pis oynasın". O, İngiltərə-Rusiya oyunu barədə verdiyi proqnozun doğrulduğunu ya da salaraq bunları deyib: "Təəssüf ki, proqnozum doğru çıxdı, halbuki o oyunda İngiltərə qazanmalı idi. Uelslə oyunda da oyunun heç-heçə olacağını düşünürəm. Uelsi heç-heçə təmin edir. Rusiya isə evə qayıdacaq. Mən Rusiyanın qələbə qazanması üçün heç bir səbəb görmürəm".

Rusiya ilə Uels "Avro-2014" əvəsiqə uğrunda keçid oyununda qarşılaşıb. Georgi Yartsevin rəhbərlik etdiyi milli komanda iki oyunun nəticəsinə görə Avropa çempionatına vəsiqəni təmin edib.

2010-cu il dünya çempionatın seçmə mərhələsində də Rusiya Uelsdən güclü olub. Rusiya millisi Moskvada 2:1, rəqib meydana 3:1 hesabı ilə qalib gəlib.

Uels 50 illik fasilədən sonra bu cür mötəbər yarışa qatıla bilsin və bu gün növbəti mərhələyə çıxmağa da çox yaxındır. Komandanın əsas ümidi seçmə mərhələnin oyunlarında 7 qol vurmuş, çempionatda isə keçirdiyi hər iki oyunda 2 qol vurmuş Qaret Beydirdir. Bu gün Rusiyanın taleyi həm də ondan asılıdır.

İngiltərə-Slovakiya: 7-ci görüş...

İngiltərə millisinin baş məşqçisi Roy Hocsonun əsasən gənclərdən ibarət komandası növbəti mərhələyə çox yaxındır. Amma Slovakiya da bu çempionatda turist kimi gəlməyib. Slovakiya millisinin yarım müdafiə xətti xüsusi qeyd edilməlidir. Robert Mak, Ondrey Duda, Marek Hamşik və Miroslav Stok bu çempionatda yaxşı oyunu ilə seçilir. Bu oyunda da əsas ümid onlardır. Əsas da Marek Xamşikə.

FIFA reytingində İngiltərə 11-ci, Slovakiya isə 24-cü yerdə qərarlaşıb. Komandalardan 2004-cü il Avropa çempionatının seçmə mərhələsində qarşılaşıblar. Hər iki oyunda İngiltərə 2:1 hesabı ilə qalib gəlib. 2009-cu ildə komandalardan arasında yoldaşlıq görüşündə də ingilislər üstün olub: 4:0. Ümumilikdə, komandalardan arasındakı 6 oyunda ingilislər bugünkü rəqiblərinin qapısına 13 top vurublar. Bukmeyker kontorları da bu qarşılaşmada İngiltərə millisini favorit hesab edirlər.

Hakimlərlə gəlincə, Rusiya - Uels matçını Yonas Eriksson, Slovakiya - İngiltərə görüşünü isə Karlos Velasko Karbalyo idarə edəcək.

Üçüncü mərhələ də çox gərgin və maraqlı oyunlar vəd edir. Baxın...

□ Nazim SABİROĞLU

MÜSAVAT

Son səhifə

N 134 (6455) 20 iyun 2016

Yuxuda da su içir

26 yaşlı Saşa Kennedi sürekli susuzluq hissindən hətta yuxuda da qurtula bilmir. Onun ağzında daim quruluq hissi olduğundan gündə 25 litr su içmək məcburiyyətindədir.

İngiltərənin Sasseks qraflığındakı Sauzend on Si şəhərində yaşayan Saşa iki uşaq anasıdır. O, sutkada fasiləsiz olaraq 24 saat su içir. Saşanın dediyinə görə, indiyədək gecə 1 saat 15 dəqiqədən artıq rahat yatdığı yadına gəlir. O ya su içmək, ya da ayaqyoluna getmək üçün yuxudan ayılır.

"İnsanlar mənimlə bir gün keçirməsələr, bu qəder su içdiyimə inana bilməzlər. Ağzımda daim quruluq hissi var və sudan başqa heç nə barədə düşünə bilmirəm", - Saşa deyib.

Bu bəla Saşanın yaşamını çox çətinləşdirib. O, gündə ən azı 40 dəfə ayaqyoluna getməlidir və bu səbəbdən də Saşanın münasibətlər qurduğu kişilər ondan tez ayrılırlar. Üstəlik, xəstəlik Saşanın 16 yaşından bəri çalışdığı dükkandan kənarlaşdırılmasına səbəb olub.

13 yaşından bəri Saşa yatanda onun çarpayısının yanına valideynləri 5 litrlik şüşədə su qoyurdular. "Çox su içdiyimdən ofisdəki künlərdə suyu tez-tez dəyişməli olurdular, iş yoldaşlarımda narazı qalırdılar. Buna görə də telekommunikasiya şirkətlərindən biri üçün 2007-ci ildən bəri evdən işləyirəm" - Saşa deyib.

Kennedi çağalığ illərindən çox su içir. O, sürəkli olaraq müayinədən keçsə də, həkimlər onda xəstəlik tapmırlar. "Həkimlər deyirlər ki, hər şey qaydasındadır. Həqiqətən də, yalnız su içməyəndə özümü pis hiss edirdim", - Kennedi deyir.

Müasir uşaqlar acaqlarına görə yox, analarının istəyinə görə yedizdirlir

Susuzluq və aclıq hissi insanın minilliklər boyu sağlam qalmasına səbəb olan əsas instinktlərdəndir. Bu faktı unudaraq qidanın bol olduğu müasir dövrdə bütün anaları narahat edən əsas məsələlərdən biri uşağın passiv yemək yeməsidir. Əksər hallarda uşağın istahı passiv deyil, ananın narahatlığı aktivdir.

Dietoloq Rebecca Byrne qeyd edir ki, daha çox analar uşaqların kifayət qədər yeməməsi və az çəki almalarına görə narahat olaraq, uşaqları normalından artıq yemələri üçün təzyiq göstərir. Müasir dövrdə uşaqların qidalanması onların aclıq və susuzluq instinktinə uyğun olaraq deyil, ananın uşağı nə vaxt və hansı miqdarda yedizdirmək istəyi ilə həyata keçirilir.

Professor Catherine Law 12 min nəfər 3 yaşlı uşaqlar arasında apardığı araşdırmanın nəticələrinə görə muntəzəm olaraq nəne və baba tərəfindən qay-ğı gören uşaqlar 3 dəfə daha çox piylənməyə məruz qala bilərlər. Səbəb nəne-babanın uşağı zərərli qida ilə şirnikdirmələrindən irəli gəlir.

Sevimli personaja bənzəmək üçün 23 saat korsetlə gəzir

1998-ci ildə çəkilməmiş məşhur "Who Framed Roger Rabbit" filminin qəhrəmanlarından olan "Cessika Rəbbit" personajına sevgi bu xanımda qəribə maniya yaradıb. 25 yaşlı Penni Braun fanatı olduğu Cessika Rəbbitə bənzəmək üçün sutkanın 23 saatını belində korset keçir.

"Uşaq illərimdən bəri Cessika Rəbbiti sevirdim. Ona bənzəmək istəyirdim. Sinəmdə plastik cərrahiyyə əməliyyatları oldu. İki əməliyyatdan sonra sinəmin ölçülərini artırdım. Korsetə gəldikdə isə... korset məni çox sıxır. Onu çıxarılanda vücudumda qızartılar olur. Amma davam edəcəyəm" - Yaponiyanın Okinava adasında yaşayan və əslən Avstraliyadan olan Penni deyib.

Həkimlər isə deyirlər ki, korset tutqusu Penninin qabırğalarının sınımasına və ya daxili orqanlarının deformasiyasına səbəb ola bilər. Penninin sözlərinə görə, korseti ilk dəfə əri üçün Cessika Rəbbit stilində bir neçə foto çəkdirmək üçün taxsa da, sonradan alışıb.

Penninin əri, ABŞ Hərbi-Hava Qüvvələrinin Okinavadakı hərbi bazasında xidmət edən 28 yaşlı Kuper Braun isə xanımının bu qəribə fanatlığı ilə bacarmadığını deyib.

Qoroskop
(20 iyun) Sabuhi Rahimli

QOÇ - Daha çox fəaliyyətlə məşğul olmağınız məsləhət görülür. İndi sizin ən məhsuldar dövrünüz olduğu üçün boş dayanmağa lüzum yoxdur. Doğmalarınızla münasibətlərə obyektiv yanaşın.

BUĞA - O qədər də səmərəli vaxt deyil. Yaxşı olar ki, riskli işlərinizi, xüsusən də işgüzar görüşlərinizi təxirə salasınız. İş günü olsa da, vaxtınızı daha çox istirahətə həsr edin.

ƏKİZLƏR - Bürcünüz üçün ən uğurlu vaxt günün birinci yarısıdır. Göstərdiyimiz ərafədə ağıllı şəkildə risk etmək sizə uğur gətirə bilər. Gün ərzində şəxsi büdcənizi artırmaq imkanınız da olacaq.

XƏRÇƏNG - Bütün sağlam sahələrdə mövqelərinizi qorumaq və möhkəmləndirmək başlıca vəzifəniz olmalıdır. Amma bütün vacib işlərinizi saat 18-ə qədər yekunlaşdırın ki, sonrakı ərafənin düşərilliyini hiss edəsiniz.

ŞİR - Bəri başdan nəzərinizə çatdırmaq ki, bu təqvimdə əsəblərinizi maksimum qorumağınız lazımdır. Ünsiyyətdə olduğunuz hər kəslə mehriban davranın. Yalnız gündəlik işlərinizlə məşğul olun.

QIZ - Əgər səhhətinizdə problem yoxdursa, qorxmağa dəyməz. Ən azı ona görə ki, gün ərzində rastlaşdığınız olaylar fərəh hissinizi artıracaq. Axşam öz evinizdə gecələməyiniz tövsiyə olunur.

TƏRƏZİ - Yaxşı olar ki, bu gün özünüzü çox yormayasınız. Ən azı ona görə ki, əyləncə və gəzintilər üçün ayda-ildə bir dəfə əlinizə fürsət düşəcək. Buna baxmayaraq, uzaq yola çıxmaq məsləhət deyil.

ƏQRƏB - Adi bir təqvim yaşayacaqsınız. Hansısa qeyri-adiilik gözləməyə dəyməz. Yalnız nahar ərafəsində xırda mübahisələriniz mümkündür. Böyüklərin məsləhətini qulaqardına vurmağın.

OXATAN - Planetlərin bürcünüzdəki neqativ düzülüşü ümumi ovqatınızda gərginlik yaratsa da, bu, yalnız saat 15-ə qədər davam edəcək. Sonrakı müddətdə isə maraqlı hadisələrin şahidi olacaqsınız.

OĞLAQ - Yeni əlaqə və tanışlıq üçün səmərəli vaxtdır. Atacağınız addımları dönə-dönə ölçüb-biçin. Yorulmaqdan qorxmayın. Çünki zəhmətinizin bəhrəsini yaxın vaxtlarda görə bilərsiniz.

SUTÖKƏN - Əsas vaxtınızı fəaliyyət amilinə həsr edin. Çünki ulduzlar bu təqvimdə daha çox məlum sahədə sizə enerji bəxş edəcək. Saat 18-21 aralığında isə qonaq getmək sizə rahatlıq gətirəcək.

BALİQLAR - Yeni işlərə başlamaq, perspektivli sövdələşmələr aparmaq üçün ideal ərafədir. Çalışın ki, bu fürsətdən maksimum yararlanasınız. Aldığınız hər bir dəvətə razılıq verin.

Unutmayın, Tanrı ulduzlardan daha yüksəkdə durur!

Qadınlar stress atmaq üçün dikdaban geyinir

Hündürdaban ayaqqabı geyinmək qadınları inanılmaz dərəcədə güclü hiss etdirir. Güclü görünmək istəyən qadınların fikrincə, əsas şərt dikdaban ayaqqabılarda gəzməyi öyrənməkdir. Hündürdaban ayaqqabı geyinməyin ən ciddi səbəblərindən biri fotolarda daha cazibədar düşməkdir.

Hər bir qadın topuqlu ayaqqabıların bu seyrindən xəbərdar olmalıdır. Bütün qadınlar etiraf edir ki, hündürdaban ayaqqabı geyinən zaman özlərini daha yüksək əhval-ruhiyyədə hiss edirlər. Dikdaban ayaqqabılarda qadın özünü şahzadələr kimi hiss edir və o an dünyanın ən gözəl xanımı olduğunu düşünür. Bu mənada da hündürdaban ayaqqabı stressi atmaq üçün ideal vasitə hesab olunur.

Səhifəni hazırladı: SELCAN

Təsisçi: Rauf ARİFOĞLU
Baş redaktorun birinci müavini:
Azər AYYAN

e-mail adres: yenimusavat@mail.ru

Ünvan: Bakı şəhəri,
R.Rüstəmov küçəsi
2528-ci məhəllə ev 44/d
Tel: 520 01 23 (24, 25, 26, 27, 28)

Redaktor:
Zahid SƏFƏROĞLU

Lisensiya N: B 114
SAYI: 4.750

"Yeni Musavat"ın kompüter mərkəzində yığılıb, səhifələnib, "E-Q" mətbəəsində çap edilib. Əlyazmalar geri qaytarılmır. Müəlliflərlə redaksiyanın mövqeyi uyğun gəlməyə bilər.